

Новдаларни безар гунчалар!..

Тургунбой МАХКАМОВ Фотоси.

Хабар	Бунёдкорликка ундовчи куч
Ушбу сонда:	Конундан устун ҳоким 2
	Солиқ камайишига розимисиз? 3
	Тақдир зарбалари 4-5
	Газета ўқимайдиган журналист 7
	Ким қандай пул топади? 8

✓ Анжуман

АФҒОН МАТБУОТИНИНГ БУГУНГИ МАВЗУСИ

Термизда Ўзбекистон ва Афғонистон журналистлари иштирокида халқаро семинар бўлиб ўтди. Семинарнинг асосий мавзу си "Ўзбекистон оммавий ахборот воситаларини эркинлаштириш" деб белгиланган бўлса-да, тадбир доирасида "Оммавий ахборот воситалари: ҳозирги давр ва истиқболлар" мавзусида давра суҳбати ҳам назарда тутилган эди. Шу боис анжуманга нафақат ўзбекистонлик балки Афғонистоннинг Мозори Шариф, Балх, Шибиргон каби шимолий туманларидан ҳам журналистлар иштирок этдилар.

Семинар қатнашчилари Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси домласи М.Қирғизбоевнинг "Сўз эркинлиги - демократиянинг асосий негизи", Миллий матбуот маркази раиси А.Каримовнинг "Оммавий ахборот воситаларини либераллаштиришнинг асосий йўналишлари", Ўзбекистон Миллий университети Журналистика факультети ўқитувчиси Ё.Маматованин "Журналистлар фаолиятининг ҳуқуқий асослари" мавзусидаги маърузаларини тингладилар. Ушбу чиқишлар

юзасидан мунозаралар, қизгин фикр алмашувлар бўлиб ўтди.

Минтақада тинчлик ва барқарорлик ўрнатиш, афғон ва ўзбек халқлари ўртасидаги азалий дўстлик ва биродарликни мустаҳкамлашда, шунингдек жафокаш Афғонистонда тезроқ бунёдкорлик турмуши қарор топишида матбуот олдида турган вазифалар ҳам журналистлар диққат марказида бўлди.

Ватан ягоналиги, муроса, миллий яхлитлик, қуролсизланиш ва тинч меҳнатга қайтиш ҳозирги кунда Афғонистоннинг толиблар даврида қарийб йўқ қилинган матбуоти асосий мавзуларидир, - дейди Мозори Шариф телерадиоси раиси Абураб Жохид. - Биз дўст Ўзбекистоннинг истиқлол йилларида нафақат сиёсат, иқтисодиётда балки оммавий ахборот воситалари тизими ривожидида ҳам катта ютуқларга эришаётганига гувоҳимиз. "Ойнаи жаҳон" орқали Ўзбекистонда Президент Ислом Каримов раҳбарлигида улкан бунёдкорлик амалга ошаётганини кўриб, ҳавас қиламиз. Ўзбекистоннинг барча соҳалардаги юксалиш тажрибаси бизга албатта асқо-

тади. Ҳали жаҳон қардош Ўзбекистоннинг Ислом акадек оқил раҳбар билан янада юксалишига гувоҳ бўлишига аминман.

Ушбу анжуман Германиянинг К.Аденауэр жамғармаси, Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро жамоатчилик маркази ҳамкорлигида ташкил этилган эди. Шу боис К.Аденауэр жамғармаси минтақавий мухтор вакили В.Шрайбер Германиянинг уруш оқибатида вайронга айлангани, халқ қудрати ва заковатига таяниш афғон халқининг ҳам немислардек муносиб турмуш яратишига асос бўлишига умид билдирди. Бунда айниқса матбуот демократия тамойилларига асосланиб миллат ва ватан олдидаги вазифаларни тўқис бажариши муҳимлигини таъкидлади.

Семинар иштирокчилари Сурхондарёдаги оммавий ахборот воситалари тахририятларига ташриф буюриб, ҳамкасбларининг иш фаолияти билан танишдилар.

Тадбир якунида журналистлар иштирокида Афғонистон муаммоларига бағишланган яна бир йирик анжуман ўтказишга келишиб олинди.

МУХБИРИМИЗ

✓ Дараклар

ЁРДАМ ДАВОМ ЭТАДИ

АҚШ Афғонистонда таркибда гиёҳванд моддалар мавжуд экинлар экилаётганига қарамай унга нисбатан қўлланилаётган жазо чораларини бекор қилди.

Президент Буш Афғонистон гиёҳванд моддаларга қарши кураш борасида катта натижаларга эришмаган бўлса-да, АҚШнинг бу мамлакатга ёрдами давом этишини, бу Америка манфаатларига мос келишини айтди.

Маълум бўлишича, Ҳамид Карзай мамлакатда наша экишни таъқиқлаган. Бироқ, айрим деҳқонлар камбағалликдан қутулиш илинжида бу гиёҳни экишга мажбур бўлишмоқда. Филмонд вилояти волийси Пир Муҳаммад деҳқонлардан гиёҳванд моддаларни сотиб олиш ва ёқиб юборишни сўраб, БМТга мурожаат этмоқда.

ЕВРО ЎГИРЛАНДИ

Франкфуртда пул ташувчи автомобил ҳайдовчиси икки шериги билан катта миқдордаги еврони ўғирлаб кетди. Ҳайдовчи датлаб бирга кетаётган ҳамкасбига қурол ўқталиб, уни кишанбанд этган. Йўлда унга икки шериги қўшилган.

Полиция қидирув ишларини бошлаб юборган. Маълум бўлишича, машинада 10 миллион ва ундан ҳам ортиқроқ миқдордаги евро бўлган.

БУЮК БРИТАНИЯ

матбуоти шу кунларда Яқин Шарқ муаммосини ечишда яхши дипломатик қадамлар қўйилгани, шунингдек, мамлакат ҳукумати олдида турган жиддий ва саробнамо муаммолар ҳақида материаллар эълон қилмоқда.

ЕВРОПА

матбуоти Германиянинг махсус тайёргарликдан ўтган аскарлари аллақачон Афғонистонда бўлгани ҳақида хабар бермоқда. Франциядаги президент сайловларидаги кучлар нисбати, спортчиларнинг гиёҳванд моддалар истеъмол қилиши, Анголадаги олмослар ҳам қитъа матбуотининг асосий мавзуларидир.

РОССИЯ

даги ҳамкасбларимиз Рус ва православ черкови билан католиклар ўртасидаги мавжуд ихтилоф, армиядаги муаммолар, Американи хуш кўрмаслик сабаблари ҳақида мақолалар чоп этган.

ХАЙР, ОҚ ОЛИМПИАДА!

Солт-Лейк Ситида Олимпиада ўйинлари ниҳоясига етди. Халқаро Олимпиада Кумитаси вакиллари бу ўйинларнинг

яхши ўтгани ва ажойиб ташкил этилганини таъкидлашди. Бироқ, ўйинлар жараёнида турли эътирозлар ва жанжаллар бўлгани ҳам сир эмас. Бу ХОҚнинг ўйинларни ўтказишда жиддий ислохотлар ўтказишга ундамоқда.

ХОҚ президенти Жак Рогнинг таъкидлашича, олимпиаданин асосий душмани допинг бўлиб қолаётди.

МОБИЛ ТЕЛЕФОНЛАР МАМЛАКАТИ

Мобил телефонлар Европа ва Америкада кенг тарқалганини биласиз. Маълум бўлишича, бу қитъа мамлакатларида бундай телефонлар нафақат сўзлашув, балки матн узатиш воситаси сифатида ҳам кадрланаркан.

Осиё мамлакатлари ҳам бу борада ортада қолишаётгани йўқ. Маълум бўлишича, Япониянинг ўзидагина айна пайтда 67 миллион 500 минг киши уяли алоқа телефонидан фойдаланади.

Мулоҳаза

Республикамиз Президентини И.А.Каримов Вазирлар Маққамасининг 2001 йилнинг якунлари ва 2002 йилнинг вазифаларига бағишланган йиғилишида "Биз бундан буён ҳам солиқлар миқдорини камайтириш сиёсатини изчиллик билан олиб боришимиз керак. Айни вақтда солиқларнинг рағбатлантувчи роли ошиб бориши, бу жараён айниқса табиий ва минерал-хомашё ресурсларидан фойдаланиш борасида кучайиши керак", - деган фикрни алоҳида таъкидлади.

Хўш, сиз билан биз - солиқ тўловчилар, тадбиркорлар, хуллас Ватанимиз рағнақи йўлида курашиш ниятида бўлган ҳар бир онгли фуқаро бу фикрдан қандай хулосалар чиқариши зарур? Нега масала бу тартибда қўйилапти? Бунинг боиси нимада?

Даставвал, юқоридаги билдирилган фикрда давлатимиз рақбарлари томонидан бундан буён қам ҳўжалик юритувчи субъектлар ёки тўловчилар зиммасига юқунган солиқ юқини камайтириш сиёсатини изчиллик билан давом эттирилиши таъкидланапти. Чунки солиқ юқининг энгиллаштирилиши тадбиркорлик фаолиятининг ривожланишига ва мамлакат миқёсида иқтисодий ўсишга эришишга ўзининг ижобий таъсирини кўрсатиши, шубҳасиздир.

Шуниши диққатга сазоворки, бу борада айтилган ҳар бир фикр тегишли ўзгаришларни амалга ошириш орқали амалиётга жорий этилапти. Хусусан, маълум давр мобайнида ҳўжалик юритувчи субъектларнинг даромади (фойдаси)дан олиннадиган солиқнинг ставкаси 14 пунктга (38% дан 24% га) ёки 37,0 фоизга, қўшилган қиймат солиғининг ставкаси 10 пунктга (30% дан 20% га) ёки 33,4 фоизга, жисмоний шахслардан олиннадиган даромад солиғининг максимал ставкаси ҳам 12 пунктга (45% дан 33% га) ёки 36,7 фоизга пасайтирилди.

Шу ўринда бир фактни алоҳида қайд қилиб ўтмоқчимиз: солиқ ставкаларининг бу даражада кескин пасайтирилиши бизнинг мамлакатимизда нисбатан қисқа вақт ичида (кейинги 6-7 йил давомида) амалга оширилди. Бошқа мамлакатларнинг иқтисодий ривожланиш босқичларига назар солсак, бунақанги қисқа вақт ичида ана шундай тадбирни амалга оширишга журъат эта олган мамлакат тарихда бўлмаган.

Бизнинг ҳозирги вазифамиз юртбошимиз томонидан юқорида фикрнинг билдирилишини, энг аввало, тўғри идрок этмоқдан иборатдир. Чунки бу фикр, кўпчилик ўйлаганидек, солиқлар миқдорини узлуксиз равишда ҳар доим ҳам камайтирилиб борилишини англамайди. Бунинг боиси шундаки, солиқлар миқдорининг камайтирилиши ҳам ўзининг маълум бир чегарасига эга ва уларнинг камайтирилиши ана шу оқиллик чегарасини кесиб ўтмаслиги керак. Бу чегара бюджетдан қилинадиган харажатларнинг миқдори билан белгиланади.

Шу ўринда яна бир ҳолатга эътиборингизни қаратмоқчимиз. Гап шундаки, давлат солиқлар миқдорини ҳозирги даражадан ҳам анча камайтириши мумкин. Лекин бунинг учун сиз билан биз бор-ўғи бир шартга рози бўли-

шмиш керак. Бу шарт бюджетга бориб тушувчи солиқлар суммасининг камайишига мос равишда бюджетдан қилинадиган харажатларнинг қисқартирилишидан иборатдир. Афсуски, шартнинг худди шундай қўйилиши объектив реалликдан иборат эканини кўпчилигимиз идрок этишга ҳамон ожизлигимизча қолаётимиз. Биз бир вақтнинг ўзида солиқлар миқдорининг камайтирилишини ва бюджетдан қилинадиган харажатларнинг, ҳеч бўлмаганда, олдинги қонунчиликнинг кўпол равишда бузилаётгани, ерларнинг қишлоқ ҳўжалик оборотидан чиқиб кетаётгани, майдонларга экин экилмай қолинадигани, ердан белгиланган мақсадларга зид равишда ўзбошимчилик билан фойдаланиш ҳолларининг содир бўлаётгани, заминни шўр бостириб юбориш, ҳўжасизлик боис уларнинг зах ва ботқоқ ерларга айланаётгани, ҳосилдорликнинг паст даражасига, сув, газ ва электр энергияси каби ресурслардан жинояткорона ва назо-рат-сиз фойдаланишга келиши таъкидланапти.

Бизнинг ҳозирги вазифамиз юртбошимиз томонидан юқорида фикрнинг билдирилишини, энг аввало, тўғри идрок этмоқдан иборатдир. Чунки бу фикр, кўпчилик ўйлаганидек, солиқлар миқдорини узлуксиз равишда ҳар доим ҳам камайтирилиб борилишини англамайди. Бунинг боиси шундаки, солиқлар миқдорининг камайтирилиши ҳам ўзининг маълум бир чегарасига эга ва уларнинг камайтирилиши ана шу оқиллик чегарасини кесиб ўтмаслиги керак. Бу чегара бюджетдан қилинадиган харажатларнинг миқдори билан белгиланади.

Шу ўринда яна бир ҳолатга эътиборингизни қаратмоқчимиз. Гап шундаки, давлат солиқлар миқдорини ҳозирги даражадан ҳам анча камайтириши мумкин. Лекин бунинг учун сиз билан биз бор-ўғи бир шартга рози бўли-

шилаётгани ва ҳоказо. Нега бундай ҳолатлар содир бўлапти? Бунинг сабаби нимада? Нега ўзимизда мавжуд бўлган табиий ва хомашё ресурсларининг тақдирига бунчалик бефарқ қарашга қўниқиб қолдик? Фикримизча, аввало биз юқоридаги ҳолатларни содир этиб иқтисодиёт азалий қонунининг мазмуниндан - ресурслар чеклангани ва уларнинг вақт ўтиши билан камайиб боришини беҳабарлигимизни амалда кўрсатаёلمиз. Бундай ҳавфдан ташвишга ҳам тушаётганимиз йўқ. Ўз ресурсларининг тақдирига бефарқ давлат ва халқнинг ҳам қосаси сира оқармаслигини қалбан ҳис эта олмаёймиз.

Доно халқимизда «Баҳоси паст бўлган нарсанинг қадри бўлмай-

дилаётгани ва ҳоказо. Нега бундай ҳолатлар содир бўлапти? Бунинг сабаби нимада? Нега ўзимизда мавжуд бўлган табиий ва хомашё ресурсларининг тақдирига бунчалик бефарқ қарашга қўниқиб қолдик? Фикримизча, аввало биз юқоридаги ҳолатларни содир этиб иқтисодиёт азалий қонунининг мазмуниндан - ресурслар чеклангани ва уларнинг вақт ўтиши билан камайиб боришини беҳабарлигимизни амалда кўрсатаёلمиз. Бундай ҳавфдан ташвишга ҳам тушаётганимиз йўқ. Ўз ресурсларининг тақдирига бефарқ давлат ва халқнинг ҳам қосаси сира оқармаслигини қалбан ҳис эта олмаёймиз.

Доно халқимизда «Баҳоси паст бўлган нарсанинг қадри бўлмай-

дилаётгани ва ҳоказо. Нега бундай ҳолатлар содир бўлапти? Бунинг сабаби нимада? Нега ўзимизда мавжуд бўлган табиий ва хомашё ресурсларининг тақдирига бунчалик бефарқ қарашга қўниқиб қолдик? Фикримизча, аввало биз юқоридаги ҳолатларни содир этиб иқтисодиёт азалий қонунининг мазмуниндан - ресурслар чеклангани ва уларнинг вақт ўтиши билан камайиб боришини беҳабарлигимизни амалда кўрсатаёلمиз. Бундай ҳавфдан ташвишга ҳам тушаётганимиз йўқ. Ўз ресурсларининг тақдирига бефарқ давлат ва халқнинг ҳам қосаси сира оқармаслигини қалбан ҳис эта олмаёймиз.

Доно халқимизда «Баҳоси паст бўлган нарсанинг қадри бўлмай-

дилаётгани ва ҳоказо. Нега бундай ҳолатлар содир бўлапти? Бунинг сабаби нимада? Нега ўзимизда мавжуд бўлган табиий ва хомашё ресурсларининг тақдирига бунчалик бефарқ қарашга қўниқиб қолдик? Фикримизча, аввало биз юқоридаги ҳолатларни содир этиб иқтисодиёт азалий қонунининг мазмуниндан - ресурслар чеклангани ва уларнинг вақт ўтиши билан камайиб боришини беҳабарлигимизни амалда кўрсатаёلمиз. Бундай ҳавфдан ташвишга ҳам тушаётганимиз йўқ. Ўз ресурсларининг тақдирига бефарқ давлат ва халқнинг ҳам қосаси сира оқармаслигини қалбан ҳис эта олмаёймиз.

Кези келганда айталик, фуқаролари табиий ва хомашё ресурслари тақдирига бефарқ қараётган бир пайтда давлатнинг «жим» ўтиришга сира ҳаққи йўқ, Давлат «бонг» урмоғи лозим. Ўзининг қўлида мавжуд бўлган дастак (ричаг)лардан фойдаланмоғи ва фуқароларини табиий ва хомашё ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланишга ундамоғи керак.

Бу жараёнга давлатнинг маъмурий йўллар билан таъсир этиши кўзланган натижасини бермайди. Таъсир этишининг илгор ривожланган мамлакатлар томонидан эътироф этилган ва тўғрилигини ҳаётнинг ўзи узил-кесил тасдиқлаган маданий йўли (усули, виситаси) бор. Бу солиқлардир. Шунинг учун ҳам юртбошимиз табиий ва хомашё ресурсларидан фойдаланиш борасида солиқларнинг рағбатлантувчилик роли ошиб бориши керак, деган фикрни илгари сурмоқда. Бунинг учун эса солиқлар, Президентимиз таъкидлаганидек, «... асосли, барқарор, мослашувчан бўлиши, маҳсулот ишлаб чиқарувчининг қўлини боғлаб қўймадлиги, чўчитиб юбормаслиги ... зарур».

Тоҳир МАЛИКОВ, Иқтисод фанлари доктори, профессор

СОДИК КАМАЙИШИГА РОЗИМИСIZ?

Таширф

ФРАНЦИЯДА ЖУРНАЛИСТА ТАЪРИФ БОШҚАЧА

Франциядаги Роберт Шуман Университетининг Журналистлар тайёрлаш маркази директори Ален Шанел Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармасига (МДЖ) ташриф буурди. МДЖ ҳамраиси Х.Дўстмухаммад меконга мамлакатимиз ОАВ тизими, кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш механизми, жамғарма ва унинг бўлинмалари, МММ фаолияти хусусида маълумот берди. Жаноб А.Шанел ўз навбатида Страсбургдаги марказ, талабаларни қабул қилиш мезонлари, журналистларни тайёрлаш жараёни ва услубиёти ҳақида сўзлаб берди. Маълум бўлишича, Францияда журналистлар тайёрлаш билан шуғулланадиган 7 та марказ мавжуд бўлиб, улардан 3 таси хусусий. Страсбургдаги Журналистларни тайёрлаш маркази 1958 йилда ташкил этилган ва 1962 йилдан шу давргача 1700 журналистни тайёрлаб чиқарган. Сўхбат давомида журналист ким, деган саволга мамлакатларимиз қонунчиликларидида ўзига хосликлар мавжудлиги аён бўлди. Францияда журналист деган шарафли номга муносиб бўлиш учун ахборот йиғиш, таҳлил этиш, тарқатишдан ҳам кўра ҳаёт кечирish учун топилаётган маблагнинг асосий қисми мақоланависликдан топилган бўлиши муҳимлиги белгилаб қўйилган экан. Демак, Журналист-

тика факультетида дарс берадиган домла ҳам мақола ёзиб туришидан қатъи назар, дорилфунундан оладиган маоши кўпроқ бўлса, журналист ҳисобланмас экан. Шу ўринда иккита хабар ёзиб, ёхуд телевидениеда дастлабки кўрсатувларда кўриниш бериш баробарида ўзини ҳеч истиҳолага бормасдан ЖУРНАЛИСТ деб таништираётган ҳаваскор бошловчилар ёдга келади. Харқалай таърифдаги ўзига хосликка қарамай, француз журналистлари Европада энг мохирлардан саналадилар. Бунинг учун А.Шанел жаноблари раҳбарлигидаги каби марказларнинг икки йиллик таълими, таҳсил жараёни якунида бирор чет мамлакатга бориб ўша ерда фаолият юритиш ва топилган материаллар асосида янги журнал чоп этиш тажрибаси маҳорат мактаби бўлаётган бўлса эҳтимол. Хар ҳолда жаноб А.Шанел шу йил майда ўз шоғирдлари билан Ўзбекистонга ташриф букуражагини ҳамда «NEWS D'ILL»нинг янги сонини юртимизга бағишлаш ниятини айтди. МДЖ ва Ўзбекистон Миллий матбуот маркази раҳбарияти бу ишда франциялик ҳамкасбларга ёрдам кўрсатишга тайёр эканликларини билдирдилар. А.РАХИМ, "Хуррият" мухбири

"НАВРЎЗ — БОҚИЙ БАЙРАМ"

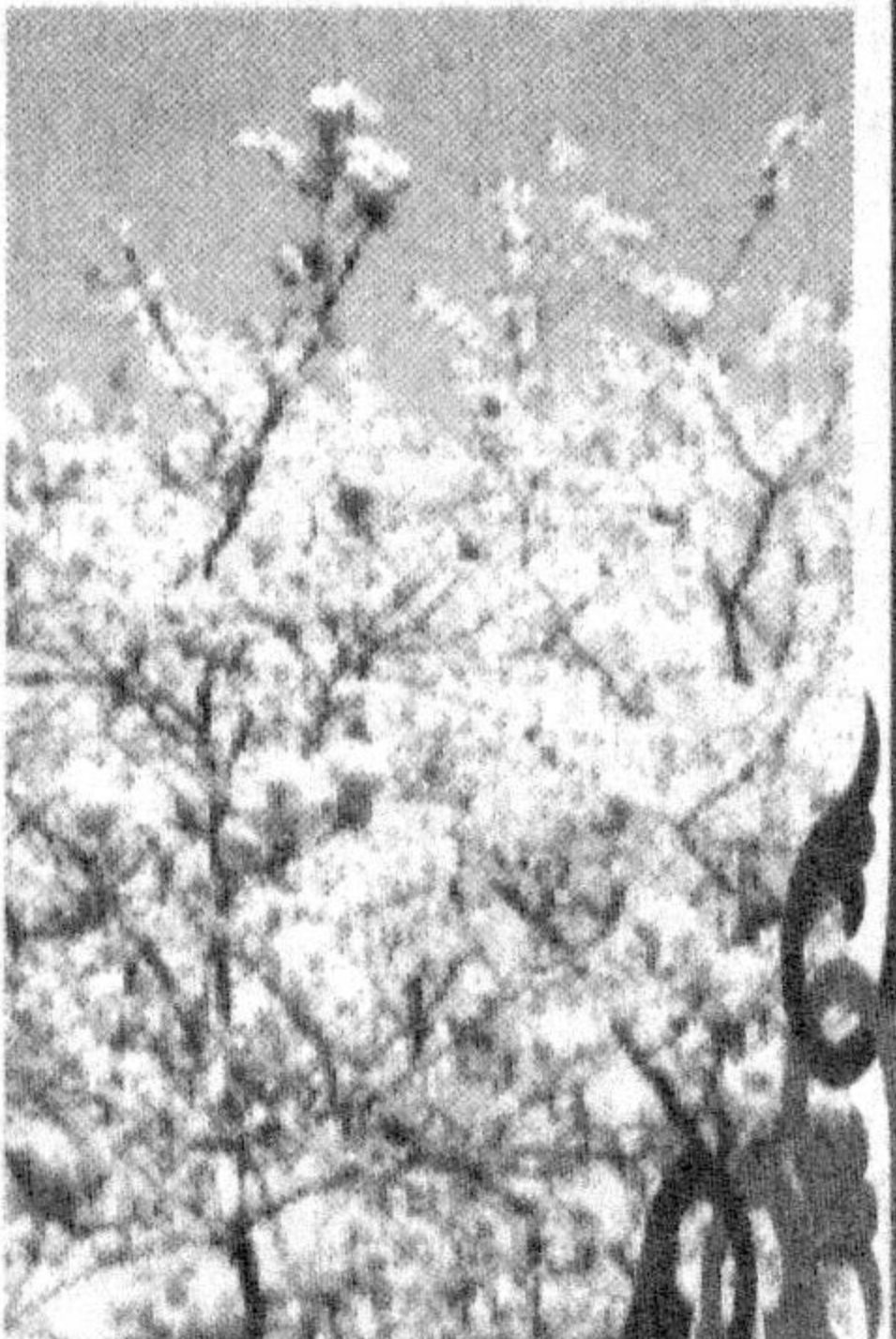
танловига марҳамат!

Қиш ўтиб, баҳор келиши муқаррар. Баҳор эса нафақат табиатни, балки инсонларни ҳам яратиш, борлиқни яшнатишга чорлайди. Юртимизда яна баҳор насимлари эса бошлади. Барчамизнинг кўнглимизда табиат гўзаллигига, мўъжизаларга қайсидир йўл билан ҳисса қўшиш, мададор бўлиш ишқи ҳукмрон. Бу ишқ барча ижодкорлар қатори журналистлар, матбуот ходимларига айниқса қадрдон! Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси томонидан ўтказилаётган анъанавий Республика танловига ижодий ишларни тақдим этиш бошланди. Она табиатнинг янгилиниш, яшариш фаслини баҳорий нафас, баҳорий эҳтирос билан куйлаган оташин журналистлар, тахририятлар

Энг яхши тахририят;
Энг яхши мақола;
Энг яхши эшиттириш;
Энг яхши кўрсатув;
Энг яхши фотосурат

номинациялари бўйича танловга тақлиф этиладилар. Юртимиз баҳорининг соғинч дамлари, гўзал қалбли кишилари образини илҳом ва эҳтирос билан кўрсата билган голиб ижодкорларини, тахририятларни муносиб совғалар кутади. Танловга тақдим этиладиган ижодий ишлар ОАВда эълон қилинган бўлиши шарт ва улар шу йилнинг 30 апрелига қадар жамғармага топширилиши сўралади. Ижодий ишлар муаллифларига қайтарилмайди.

Мурожаат учун манзил: 700129, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй, 2-қават 38-хона. Телефонлар: 144-64-62, 144-37-87.

Туйғу

Ҳар йили эски ҳисоб билан дав айнинг охирида ва ҳуҷ айнинг бошида, ҳали қаҳратон қишнинг совуқ нафаси тўла қайтиб улгурмаган, лекин кунлар аста-секин илий бошлаган кўкламолда, кун қайтиб, қош қорайган бир пайтда Баландқишлоқ кўчаларини тўлдириб юрган болаларнинг шўх кўшиғи бутун қишлоқни тутди:

Каттик ердан
қалтираб чиққан
бо-ойчечак,

Юмшоқ ердан
юмалаб чиққан
бо-ойчечак...

Сокин кечаларнинг маликаси — ой шу кечаси чеккасига юлдузлардан гулчамбар тақади. Юлдузлар бойчечакнинг жамолига ҳавас қилгандай жимирлашади. Баҳорнинг илк даракчиси — жажжигина бойчечакни кўлида авайлабгина тутиб олган жўрабоши бор овозича кўшиқни давом эттиради. Жўрабоши айтган ҳар икки мисра-кўшиқдан сўнг бошқа болалар жўр овозда қийқиришади:

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Ушбу шўх қийқириқ садолари оппоқ қорга беланганича асрий сукунатда ётган Ургут тоғларига ча етиб боради гўё ва пурвиқор тоғлар вазминлик ила акс-садо бергандай бўлади: "Бо-ойчечак..."

Бойчечак кўшиғи ҳар бир хонадоннинг эшигида алоҳида, бир бошдан айтади:

Бойчечак аввал баҳор
очилади,
Яхшиларнинг чеккасига
санчилади.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...
Гулдурас овозларда айтаётган бойчечак кўшиғи билан бирга хонадонга баҳорий илиқлик кириб келгандай бўлади. Хонадоннинг энг улуғ, энг кекса кишиси олтиндай товланаётган ушбу митти баҳор элчисини авайлабгина кўлига олади ва

Янги чиққан янгилик,
Ҳеч кўрмайин ёмонлик,
дея юз-кўзига суртади. Сўнг уни кўлма-кўл қилганча бошқалар ҳам кўзга суртиб ўпишади:

Янги чиққан янгилик,
Ҳеч кўрмайин ёмонлик...

Хонадон соҳиблари бойчечак жарчиларига атаганларини беришади, лекин ҳеч кимга "кўп бердинг" ёки "кам бердинг" дейилмайди. Ҳар ким кучи етганича. Аммо жарчилар кимдан қандай қилиб кўпроқ ундиришининг йўлини билишади:

Бойчечак айтган билан

ришади:

Бу уйнинг орқасида
ой кўринар,
Эгаси ҳаммадан ҳам
бой кўринар.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Жарчи болалар шу кеча қишлоқнинг барча хонадонларини кезиб чиқишади. Барча хонадонда

оламни янада равшанроқ ёрита бошлайди. Жарчи болаларнинг қувончи эса ойниқидан ҳам, ҳатто юлдузларниқидан ҳам чексизроқ. Чунки бир-икки кундан кейин Баландқишлоқда тўй, тўй бўлганда ҳам андоқ-бундоқ тўй эмас, балки бойчечак тўйи.

Бойчечак тўйи...

Бу тўйнинг дарағи барчани қувонтиради, айниқса болаларни.

Бойчечак тўйи барчани қувонтиради, жумладан катталарни ҳам. Чунки баҳорнинг илк элчиси ўзи билан бирга умид ва ишонч елларини ҳам олиб келади.

Ушбу урф-одат Самарқанд вилоятидаги Ургут туманининг Баландқишлоқ қишлоғида ҳар йили нишонланади. Кексаларнинг айтишларига қараганда, бойчечак тўйи Баландқишлоқда қадимги замонлардан бери ўтказиб келинади. Қишлоқ аҳлининг бу урфга муҳаббати, эътиқоди шунчалик кучли бўлганки, ҳатто энг оғир замонларда ҳам ушбу азалий удум унутилмаган. Ҳар йили қаҳратон қиш этагида оппоқ қорлар остидан яна қайтадан дилларга умид ва қувонч бағишлаганича бош кўтариб чиқадиган бойчечак каби бу удум ҳам бирор йили тўхтаб қолмаган, ҳар йили илк баҳор байрами сифатида катта тантана билан нишонланаверади.

Ўтган асрнинг олтишинчи-етмишинчи йилларига бойчечак тўйи қишлоқ ташқарисидagi адирликда ўтказилган. Одамлар бойчечак тўйини қиш исқанжасидан қутулиб, баҳорга кенг қучоқ очётган табиат бағрида нишонлашган. Ўша маҳалларда ҳам одамлар бойчечак жарчиларига уйларида боридан беришган, биров туршак, биров майиз, яна бошқаси арпа, бугдой ва ҳоказо. Бойчечак тўйининг асосий таоми эса ҳалим гўжа бўлган.

Ҳар йили янги ҳисоб билан февраль ойининг ўрталарида, баҳор ҳали етиб келмаган, лекин унинг вужудларни яйратувчи илқ нафаси сезила бошлаган ва олтин дубос кийган жажжи элчилари — бойчечаклар баҳорни интиқили соғинган қир-адирларга қадам қўйган кўкламолди кунларнинг бирида Баландқишлоқда бойчечак тўйи бўлиб ўтади. Қишлоқ аҳли ота-боболардан мерос қолган ушбу удумни ҳар йили нишонлашади. Бойчечак кўшиғи эса унутилмасдан авлоддан-авлодга ўтиб келаверади. Зеро, қалбида ҳамиша УМИД ва ИШОНЧ яшаб келатган халқ умид ва ишонч тимсоли бўлган бойчечак билан боғлиқ бу удумни унутмас.

Шокиржон АБРОР ўғли

Қадимгилар одатини
кўямизми?

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Жарчи болалар оиласида ўғил фарзанди бўлмаган хонадон эшигини қоқишади:

Бойчечак айтиб келдик
эшигингизга,
Худойим ўғил берсин
бешигингизга.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Маккада бир ёғоч бор
адар-бадар,
Худойим ўғил берсин
Мирзо Бадал.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Бойроқ хонадонлар эшигидан эса куйидаги кўшиқни айтиб ки-

баҳор даракчисини юз-кўзга суртиб, унга эҳтиром бажо келтиришади, яна бир баҳорга етказгани учун Оллоҳ таолога шукроналар ўқишади. Кимдир юз сўм беради, кимдир беш юз... Болалар эса йўлда давом этишади:

Кўш ариқдан ҳатлаган
қўйнинг изи,
Машраби белбоғ тикар
бойнинг қизи.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Машраби белбоғингиз
белингизда,
Алқаб-алқаб кетайлик
йўлимизга.

Бо-ойчечак,
бо-ойчечак,
бо-ойчечак...

Юлдузлар жимирлаб қиқир-қикир кула бошлашади, гўё. Ой ҳам бир лаҳзагина мудраб қолганига хижолат бўлгандай тунги

Тўй куни эрталабданок байрамона кийинган болалар қишлоқ масжиди томон югуришади: "Бугун бойчечак тўйи!"

Ҳар йили бойчечак тўйи қишлоқ марказидаги масжид ҳовлисида ўтказилади. Бойчечак жарчиларининг бошчилари — бешунта бўз бола одамлардан тушган пулларни йиғиб, тўйга керакли майда-чуйда олишади ва тўйнинг оши пиширилади. Тўйга қишлоқнинг барча катта-кичиги чақирилади.

Тўй дастурхони айтарли даражада тўкин ва дабдабали бўлмайди, албатта. Лекин асосийси, бу ерда баҳорни соғинган одамларнинг қувончи тантанаси ҳукмрон бўлади. Одамлар бойчечак тўйига баҳорнинг илк қадамини қутлагани келишади: "Омин, янаги йил янаги шу кунларга, янаги йилги бойчечак тўйларига етказсин..."

Мозий

Аловуддин Аҳмедовни 1937 йилнинг 31 октябрь кунини ҳибсага олдилар. ...Уша кунини у ниҳоятда хурсанд эди — курортда дам олиб, самолётда Тошкентга қайтаётганда. Негадир ҳар галги сафарларидан ҳам кўра бу гал соғиниб қайтаётганда Тошкентни... Ҳузур қилиб ҳордиқ чиқарди — энди олдан қанчадан-қанча вазифалар кутаяпти уни... Лекин самолёт Тошкентга яқинлашгани сайин негадир кўнгида аллақандай гашлик пайдо бўлди. Нега бундай бўлаётганини ўзи ҳам тушунмасди.

Бу гашликнинг сабабини эса у самолётдан тушаётганда англагандек бўлди. Трагидан тушиб келаётиб, пастда турган тўрт норғул йигитга кўзи тушди. Айни бир чоқда тўртталови унга қандайдир ноҳуш тикилиб турганини кўрди. Юраги негадир шигиллаб кетди. Трагидан тушиб келиб, ерга оёғини қўйгани ҳамон пастда турган тўрт азаматнинг иккитаси ўнг қўлигидан, яна иккитаси чап қўлигидан олди-да, илдам бошлаб кетди, нарида турган машинага ўтқазишаркан бир сўз айтишди:

— Ҳибсага олиндингиз, гражданин Аҳмедов!
Айни шу кундан — 1937 йилнинг 31 октябрдан бошлаб у Ўзбекистон ССР фуқароси эмас, банди бўлиб қолди.

Орадани тўрт кун ўтиб, тўлдирилган тергов протоколида куйидаги сатрлар пайдо бўлди.

"Аловуддин Зухриддинович Аҳмедовни 1900 йилда туғилган. Қулоқ фарзанди, Тошкент тўқимачилик техникуми директори. ВКП(б) сафидан ўчилирган".

Терговчи савол беради: Сиз аксил инқилобий миллатчилик ташкилоти аъзоси сифатида ҳибсага олиндингиз. Шу борада кўрсатма беришингизни талаб қиламиз.

Маҳкум жавоб қайтаради: Мен ҳеч қачон, ҳеч қандай аксил инқилобий ташкилотга аъзо бўлмаганман.

Орадани ўн саккиз кун ўтган эса Аловуддин Аҳмедовни айблаш ҳақида қарор чиқарилади... Бу қарорда кўрсатилишича, Аловуддин Зухриддинович Аҳмедовни Ўзбекистон ССР Жиноят мажмуасининг 57-1, 66 ва 67-моддалари билан айблаб, бундан сўнг ҳам аввалгидек Тошкент турмасида сақлашга қарор қилинади. Эндигина ўттиз етти ёшга тўлган, оқи оқ, қизили қизил йигитнинг қисмати — қамокда ўтириш бўлиб қолди.

Шу кундан бошлаб маҳкумнинг бошидан нималар кечганини ёлғиз ўзи билдию, тепада худо билди ва бари жиноят ишида қайд этилди. Йўқ, йўқ, савол-жавоблар қайд этиладию, маҳбусга берилган азоблар хатта тушмайди. Буни жазоланувчи ва тепада худо билади, холос.

Терговларнинг бирида ундан: "1938 йилнинг

ҚИСМАТ БЕОМОНДИР,

20 февралдаги кўрсатманингизни тасдиқлайсизми?" — деб сўрайдилар. Бунга жавобан у шундай дейди:

"Уша кундаги кўрсатмани энди асло тасдиқламайман. Негаки, улар бари уйдирма эди. Лейтенантлар Матвеев, Трегубов, катта лейтенантлар Вишневатский, Шишкин ҳамда кичик лейтенант Мирошникларнинг менга берган жисмоний ва руҳий азобларига дош бера олганимдан тўқиб ташлаган жавобларим эди улар.

"Миллий истиқлол" ташкилоти ҳақида эса мен 1937 йилда газеталардан ўқиб билганман, аммо ҳеч қачон унга аъзо бўлмаганман.

Тергов чоғидаги Фуатбей тарафидан мени Туркия фойдасига жосулик қилиш ҳақидаги келишув масаласига ва жосулик маълумотларини турк консулиги вакили Лутфийга етказиб туриш ҳақидаги гапларга келсак, булар менингни ўн саккиз кеча-кундуз мобайнида якка хонада тикка тургазиб қўйиб жазолаганлари туфайлидир. Берган азоблари жонимдан ўтиб кетганидан зора азобдан қутулсам, деб машинкада кўчирилиб, тайёр қилинган протоколга имзо чекиб юборганман. У ердаги гўёки мен етказган маълумотлар деб кўрсатилган кўрсатмалар Федоровнинг "Пахтага илк ишлов бериш" китобидан олинган. У ерда ёзилган тўқув фабрикаларидаги технологик процесслар ҳақидаги гаплар эса, умуман, уйдирма. Терговчи бу масалалардан беҳабар — оми бўлганлигидан мен тўқиган уйдирмани ёзиб олаверган.

Яна шуни қайд этиб ўтишни истар эдимки, терговчи Аминов мендан кўрсатма беришни талаб қилганида: "Бу ер сенга партконференция эмас, бу ерни ЧЕКа деб қўйибди", деб ўшиқраверди. "Партия билан ЧЕКани бундай қарама-қарши қўйиш нотўғри", — деб норозилик баён қилганимда, мени калтаклашди".

САВОЛ: Ишдаги материаллар билан танишганимизми?

ЖАВОБ: Танишган эдим. Аммо протоколга имзо чекишда терговчига ишониб қўл қўйворганман...

САВОЛ: Қачон ва нега очлик эълон қилдингиз?

ЖАВОБ: 1939 йилнинг 14 апрелида очлик эълон қилганман. Ўшандан буёғига сунъий ов-

катлантиришаяпти. Бундай қилишимга сабаб шундаки, 1939 йилнинг январь ойидан апрель ойига қадар Халқ Комиссари ва ИИХнинг 4-бўлими бошлиғи ҳамда ИИХ-Кни назорат этувчи прокурорга мени чақириб арзимни тинглашни сўраб етти бор ариза йўлладим. Аммо ҳеч кимдан ҳеч қандай жавоб олмадим. Шундан сўнг аризаларимга жавобни тезлаштириш умидида шу йўлни

Архив фотоси

тутиб, очлик эълон қилишга мажбур бўлдим.

САВОЛ: Очликни энди тўхтатасизми?
ЖАВОБ: Ушбу суҳбатдан сўнг шу кундан бошлаб очликни бас қиламан, деб ариза ёздим ва менинги ишимни кўриб чиқишни тезлаштиришингизни сўрайман.

Шу суҳбатдан сўнг дарҳақиқат маҳбус 8 июнда очликни бекор қилаётгани ҳақида арзнома ёзди.

Аловуддин Аҳмедовнинг шу очлик эълон қилгани қўл келдими ёки Худонинг ёзиғи шундай бўлди, орадани ўн кун ўтиб янги қарор чиқарилди. Унда шундай дейилганди: "Аҳмедовга нисбатан ЎзССР Жиноят мажмуасининг 57-1, 66-1 ва 67-моддаларига асосан таъқиб этиш, айби тасдиқланмаганлиги сабабли тўхтатилсин ва айбланувчи

Илхом

ЁЛГИЗ ЯПРОҚ

Юрак ёлғиз япроғим

М.Кенжабек

Матназар
АБДУЛҲАКИМ

“Севади?” “Севмайди?”

юлардим япроқ.

Болалик. Очардим ўйинқароқ фол. Энди камол топди ўзга ўй, орзу, Хаёллар ўзгача, ўзгачадир фол.

Яшайман. Севаман. Умид этаман. Етаман. Кўраман васлу фироқни... Тантана қиламан энг сўнги дамда “Севади!” юламан ёлғиз япроқни.

Шоирлардек мусича маъсум,
Шоирлардек лочинлар абжир.
Шоирлардек охулар елар,
Шоирлардек арслонлар сапчир.

Шоирлардек осмон сайрига
Шоирлардек замин талабгор.
Шоирлардек қасрлар юксак,
Шоирлардек кулбалар абгор.

Шоирлардек пурвиқор тоғлар,
Шоирлардек водийлар сокин.
Шоирлардек фақир дилларга
Шоирлардек шоҳлардир ҳоким.

Шоирлардек дарё терандир,
Шоирлардек жилға сухандон.
Шоирлардек мажнунтол гамгин,
Шоирлардек тераклар хандон.

Шоирлардек менинг соғинчим,
Шоирлардек шодлигим, нолам.
Шоирлардек ҳар кичик зарра,
Шоирлардек бутун бир олам.

Шоирлардек севдим мен сени,
Шоирлардек гам чекдим шодон.
Шоирлардек мен ҳам бир доно,
Шоирлардек мен ҳам бир нодон...

Ривоят

“ОДДА” ҲУҚА

Япон халқ ривоятларига қараганда, қадим замонларда пойтахтда бир совчи яшаган экан. У кун бўйи куёв ва келин танлаб, уларни унаштириб кун кечираркан.

Бир гал у ёшини яширган ҳолда ўттиз беш ёшли эркекни ўн беш ёшли қизга унаштирибди. Аммо кўп ўтмай қизнинг ота-онаси эркекнинг ёшидан хабар топдидилар.

— Қизимизни ҳеч қачон

унга бермаймиз, ахир куёв ва қизнинг ёшлари ўртасидаги фарқ йигирма йил-ку, дейишибди улар.

Совчи нима қиларини билмай, ўйлай-ўйлай қозига шикоят қилишдан бошқа илож топмабди. Қози бўлса, икки тарафни ўз ёнига чақириб, қизнинг онасидан сўрабди:

— Сиз сўз берган экансиз-у, қай сабаб билан ўз сўзингиздан қайтаспиз?

— Совчи бизни алдабди:

куёв бўлмиш қизимиздан йигирма ёш катта экан. Биз шунга норозимиз. Биз ҳатто у қизимиздан икки карра катта бўлса ҳам рози эдик.

— Сиз айтганча бўла қолсин. Қизингизни унга беш йилдан кейин берақолинг, — дебди қози. — Ушанда куёв қирққа, қизингиз йигирмага тўлади.

Шунда ҳар икки томон ҳам уэр айтиб, қозихонани тарк этибдилар.

Муюлаа

Ҳар бир жамиятда маънавиятнинг ривожинда йирик зиели арбобларнинг, билимдон уламоларнинг ўзига хос ўрни, хизмати бўлади. “Шайх Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобоҳон” (Тошкент — 2001) китобини ўқиб бу ҳақиқатга яна бир бор ишонч ҳосил қилдик. Китобда муаллиф Шамсуддинхон Бобоҳонов аҳиллик, ўзаро дўстлик, тинчлик ва тараққиётга чорловчи динимизнинг кейинги олтмиш йиллик турмушимизда қасб этган аҳамиятини далиллар билан изоҳлаб беришга интилган. Мазкур нашрнинг

наларини кўрсатган инсонлар ҳаёти ва фаолияти билан “Шайх Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобоҳон” китобида танишамиз. Зотан, ҳақиқий ислом инсоният манфаатларини кўзлагани, инсоният тараққиёти, маънавиятига зид келадиған ҳар қандай ёвузликларга қарши курашлар жараёнида ривожланиб боргани — бу китобнинг мазмун-мундарижасини ташкил этади.

Китобнинг яна бир муҳим жиҳати, динимизнинг барча инсонларга, уларнинг миллати, ирқи, ёши, жинсидан қатъи назар, бир

лар фаш этилади. Шундай саҳифаларни ўқиганда бугунги Афғонистон, Яқин Шарқ воқеалари, айрим худбинларнинг ҳеч қандай ваколатга, иймон-этиқодга эга бўлмаган ҳолда дин номидан чиқиб фитналар, террорлар қилиб, инсониятга нақадар хавф-хатар, фожиалар солаётгани, маънавий-маърифий олами шаклланмаган кимсаларни чағғитиб турли жиноятларга бошлаётган ёвузлар кўз олдимиздан бирма-бир ўтади.

Китобдаги никоҳ, хатна тўйлари борасида тўғри йўл

ТАҚДИР БЕШАҲҚАТ

зарурлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Зеро, кейинги йилларда айрим ҳудудларда рўй бераётган воқеалар моҳиятини англаш, динни рўқач қилиб жиноятлар содир этаётган бузғунчиларга қарши кураш жиддий тус олди. Шундай шароитда динимизнинг чинакам жонкуярлари ҳаётдан олинган қимматли маълумотлар замондошларимиз учун маънавий эҳтиёж сифатида хизмат этиши тайин. Зеро, маънавий мерос намуналари ҳаётий муаммоларнинг тўғри ечимини излаб топишда муҳим омил бўлади.

Китобнинг илк бобини ўқиб, Имом Бухорий, Термизий сингари буюқ аждодларимизнинг ХХ асрдаги ворислари сифатида майдонга чиққан уламоларимизнинг диний илмларни ҳамиша дунёвий илмлар, ҳаётий ҳодисалар билан узвий боғлиқлигини назарда тутиб иш юритганларига, замон воқеаларига тўғри муносабатда бўлишганига гувоҳ бўламиз. Дарҳақиқат, билимдон уламоларимиз ҳаммиса диний ва дунёвий илмларни уйғунлаштириш туфайли улкан натижаларга эришганларки, биз айтиш масалада ибрат наму-

наларини кўрсатган инсонлар ҳаёти ва фаолияти билан “Шайх Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобоҳон” китобида танишамиз. Зотан, ҳақиқий ислом инсоният манфаатларини кўзлагани, инсоният тараққиёти, маънавиятига зид келадиған ҳар қандай ёвузликларга қарши курашлар жараёнида ривожланиб боргани — бу китобнинг мазмун-мундарижасини ташкил этади.

Китобнинг яна бир муҳим жиҳати, динимизнинг барча инсонларга, уларнинг миллати, ирқи, ёши, жинсидан қатъи назар, бир хилда ҳурмат билан қарашининг аниқ мисолларда таъкидланганидир. Шунингдек, китобда ўз вақтида бидъат, хурофотга, тараққиётга тўсиқ бўлувчи иллатларга қарши кураш олиб борган уламолар саъй-ҳаракатлари, билим-савиялари тўғрисида ҳикоя қилинади. Дарвоқе, Имом Бухорий: “Мен маълумотларим ишончли бўлсин деб, бир ишончсиз ҳадис айтувчининг ўн минг ҳадисини ташлаб юбордим”, деб ёзган. Энг тўғри ҳадис тўплашда жаҳонга танилган буюқ юртдошимиз шаъни, зиёратгоҳи, меросини тиклаш борасида Юртбошимиз ташаббуслари билан истиқлол йилларида амалга оширилган бунёдкорлик ишлари ҳаммага маълум. Айни дамда мазкур китоб бундай савобли амалларнинг туб негизларини англашга ундайдики, шу жиҳатдан ҳам унинг бугунги тарбиявий-маънавий аҳамиятини чуқур идрок этамиз.

Китобда умуминсоний гоёларни тасдиқловчи далиллар Куръони каримдан, ҳадислардан қўллаб мисоллар орқали шарҳлаб берилди. Шу билан бирга, чинакам диний моҳиятни бузиб келаётган ёвуз ниятли-

билан бидъатни ажратишга даъват этувчи, сохта табиб, фолбин каби фирибгарлар ҳақидаги фикр-мулоҳазалар ҳамон долзарблиги билан қимматлидир. Нашрнинг сўнги саҳифаларида энг муҳим анжуманлардаги маърузалар, Зиёвуддинхон ибн Эшон Бобоҳоннинг қаламларига мансуб айрим шеърӣ машқлардан намуналар ҳам берилган.

Биз Шамсуддинхон Бобоҳоновнинг китобида чинакам диний эътиқодга оид савобли тадбирлар ҳақида ҳам анчагина илмий, маърифий, маънавий билимларни оламиз. Зеро, ҳар қандай жоҳиллик, жиноятнинг туб негизи — маърифатсизлик, демакки, маънавий бўшлиқдир. Ҳар қандай олижаноблик, инсониятга наф келтириш тўғрисида тафаккур қилиш қобилятининг туб негизиди, аввало, иймон, мустаҳкам эътиқод, маърифат, ниҳоят маънавиятни юксалтиришга интилиш ётади. Мазкур китобда мана шу гоёни ўқувчилар қалбига синдиришга интилиш муаллифнинг бош мақсади экани ёрқин намоён бўлган.

Аҳмад АЛИЕВ

ТАҚДИР БЕШАҲҚАТ...

1900 йилда таваллуд топган, миллати ўзбек, СССР фуқароси, Тошкент тўқимачилик техникумининг собиқ директори Аловуддин Зухриддинович Аҳмедов зудлик билан қамокдан озод этилсин.”

Қарорга Ўрта Осиё Ҳарбий Округи ҳарбий прокурори ёрдამчиси, иккинчи ранг ҳарбий юрист Клевцев имзо чеккан эди.

Хулласи калом, юртимизнинг бир билимдон ўғлонининг бошидан фалокати ариб, бир йилу ўн ойлик маҳкумлиқдан кейин озодликка чиқиш насиб этди. Аслида унга тиркалган айблар билан элимизнинг озмунча ўғлонлари қора ерга киргизилганмиди то ўша кунларга қадар?.. Аловуддин ҳам бу панжара ортида не-не азобларни бошидан кечирмади. Жони қаттиқ экан — ҳаммасига чидади. Чидамасдан қайққа ҳам борарди. Лекин таслим бўлишни истамасди. Ёшлиғида бувиси уни ўт-олов деб чақиритгани эслади. “Бўш келган номард!” деди ўзига ва ҳаракатга тушди.

Узининг бегуноҳлигини исбот этиш учун қилган саъй-ҳаракатлари қўл келдими унга ёки ўткир билимдонлиги, ҳақиқ-хуқуқини билиши — бу менга қоронғу. Ҳар ҳолда “Гуноҳсизман, қуни келиб ҳақ барибир қарор топади”, деган фикрда ўз қисматига беларво бўлмай, озод бўлиш учун қанчалар мушкул бўлмасин, қонуний йўл топгани қўл келгандир балки! Ҳар нима бўлганда ҳам “Ётиб қолгунча отиб қол!” қабилда иш тутган бўлиши керак.

Шу кунлар ичида ўзим ўрганган қатор тақдирлар ҳақида фикр юритарканман, неча йилдирки, Аловуддин Аҳмедов каби аксил инқилобий ташкилотга аъзоликда айбланиб, ЎзССР Жиноят мажмуасининг 57, 66, 67-моддаларининг бир неча қисми билан 1937-38 йилларда маҳкамага тортилганлардан қанчасининг Училиқ қарори билан отувга ҳукм этилиб, отиб ташлангани ҳақида ўйларканман, шу шўри қайнаганларнинг ҳаёт занжири бира тўла узиб юборилгани, агар тирик қолишса яна қанча зурриётларга ҳаёт бериши мумкинлиги ҳақида кўп ўйладим.

Улар орасида 1876 йилда Тошкентда таваллуд топган Саидқабрҳўжа Бобоҳўжаев, Тош-

кент вилояти Қибрай қишлоғидан Муқимжон Иноғомжонов, Тошкент вилояти Янгийўл туманидаги Агропом колхозни аъзоси, 1878 йилда таваллуд топган Хошим Ашуров, 1859 йилда таваллуд топган, тошкентлик имом Авлиёхон Ғозихонов ва неча-неча бошқа жафоқашлар бор эди... Уларнинг бари 1937-38 йилларда отилганлар. Айни шу маҳкумлар янглиғ Аловуддин Аҳмедов ҳам не-не азобларга дучор этилди ва бошқа маҳкумлардан фарқли ўлароқ у жаҳаннам азобидан фориғ бўлиб, озодликка чиқишга муваффақ бўлди.

Эрк — озод ҳаёт қанчалар катта бахт — мана шу беқиёс бахт насиб этганди Аловуддин Аҳмедовга. Сирасини айтганда, бу бахт то шу кунга қадар камданкам маҳкумга насиб этган. Аловуддин Аҳмедов минглаб маҳбуслар орасидан судланмасдан қутулиб чиққан бир неча маҳкумнинг бири бўлса керак, деб ўйлайман. Зеро, жиноят ишларини ўрганганимда Ўзбекистон ССРни СССРдан ажратиб олмоқни кўзлаган дея ҳибсга олинганларнинг қатор терговлардан сўнг гуноҳи бўлмаган, деб оқланганларини ҳеч учратмаган эдим. Фикрлаб кўрсам, бундай бандилар аксарият ўттиз-ўттиз беш ёшларда отилганлар — йигитнинг айни қирчилама ёши. Бу ёшда оламдан қўз юмганлардан бир ёки икки фарзанд ва бевалар қолган холос...

Бундан чиқди, отиб ташланиб, йўқликка бадарға қилинганлардан ташқари тузумнинг бедодлиғидан азият чекканлар адади уч-тўрт мартага ошар экан-да. Бу рақамга маҳкумнинг ота-онаси, ака-ука, опа-сингиллари, бола-чақаси, яқин-йироқ қавм-қариндошларини қўшиб санасак, ҳибсга олинган бир инсон ортида тузумдан азият чекканлар адади бир неча баробарга ошиб кетаркан...

Бу воқеаларнинг бўлиб ўтганидан буёғига — Аловуддин Аҳмедовнинг озодликка чиққанидан бери орадан олтмиш икки йил ўтди. Зуваласи пишиқ эканки, нақ тегирмондан бутун чиқди у. Турмадан очиқ ҳавога чиққан юраги гүпуриб ўйнаб кетди, ошиқиб уйига борар экан, бир-

дан хушидан кетиб ерда узала тушиб ётганини кўрганлар маст бўлса керак деб ўйлаганлар...

Ўттиз тўққиз ёшида озодликка чиққан Аловуддин Аҳмедов икки-уч кун кўрпа-тўшак қилиб ётганида келажак ҳақида ўй сурди ва ҳаётини тамомила янгидан бошлашга аҳд қилди. Негаки, қамокқа олинганлиги туфайли аввалги бутун режалари кунпаякун бўлган эди ва аввало у Москвадаги ҳарбий академияда таҳсил олишга интилди.

Унинг ғайрати, шижоати тошқин тоғ дарёси эслатарди. Бувисининг ибораси билан айтганда, у олов йигит эди. Юрагидаги ўша ўт қўл келиб Тўқимачилик институтига ўқиб, кечаси Қурилиш институтига таҳсил олиб, 1935 йилда иккала институтни баробар битириб, икки мутахассисликни эгаллаш насиб этганди.

Озодликка чиқиши билан у меҳнат фаолиятини қайта бошлади.

Нон заводидида директор, ўзбек энерго қурилишида катта инженер, қурилиш бошқармасида бошлиқ каби лавозимларда ишлади. Медаль ва орденлар билан тақдирланди. Шу-шу мутахассислиги бўйича қаерга йўллалсалар, шу ерда ишлади. 1946 йилда уни қурилишга бош мутахассис лавозимига тайинладилар. Айни шу йили Маъсуда деган бир гўзал қиз билан оила қурган эди. Келинпошшани ёнига олиб, йўлланма билан Қарши қаердасан, дея жўнади. Бу ерда у областни электрлаштириш ишига бош бўлди.

Тақдир бошига солган қора кунлар гўё йўқликка кетгандек унутила бошлади. Табиатан серғайрат бўлганлиғидан зиммасидаги вазифани ўрнига қўйиб адо этарди. Унинг меҳнатлари тақдирлана бошлади.

Аллоҳ бошига солган синовларга дош берган, бахтиёр дамларида ўзини йўқотмаган Аловуддинга Аллоҳ умр бериб, 79 йил яшади. Ўғил-қизлар бахтли бахтиёр яшади. Фарзандлар тарбиясига алоҳида аҳамият берди. Улар ҳам отасига тортиб илмга меҳр қўйдилар: ўғил-қизларнинг бари олий маълумотли, зиели инсонлар. Энди ҳаёт остонасига набиралар қадам қўя бошлади. Ҳар бир ўзбек “Уруғим тошлоққа ёйилган” деса ҳақли, деган фикр бошимда гужгон ўйнайди. Агар Аловуддин Аҳмедов ўз пайтида темирни қизигида босмаганда, ким билади, тушган сиртмоғидан чиқиш насиб этармиди, йўқми?..

Ҳолида АҲРОРОВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият арбоби

✓ **Сўхат**

“ЧЕККАНГА НИМА ЕТСИН!”

деганлар гафлатда

КАШАНДАЛАР ҲАМ ҲАМ ҲАМ ҲАМ ҲАМ ҲАМ ҲАМ ҲАМ

Хар сафар кашанда ўртоклар билан учрашиб қолсам, “Хўш, мана ҳам-манг сигарет деса ўзингни томдан ташлайсанлар. Тамаки деган жонивор қаттан кеб чикқан?” деб битта савол бериб қўяман. Орада жа билимдонлар чиқиб саволга жавоб бериб қўйса, “Хўп, тамаки сўзининг маъноси нима?” дейман. Шу билан тамом. Ҳаммаси сувга тушган мушукдай бўп қолади. Ҳеч ким билмагач, тамаки ҳақида у ер-бу ерда эшитган маълумотларни айтиб, аканг қарағай даврининг гули бўп турибдилар-у!

Майли, сизам дегитта қолинг. Колумб деган оврумпалик саёхатчи боши айланиб, адашиб Америкага бориб қолганда индеецлар тамаки буржисаётганини кўрган-у, чекишга кўнгли сўст кетган. Бўлмаса, Оврупага қайтишда тузукрок нарса қуриб қолгандай ўшандан олиб келармиди? Хуллас, Колумб олиб келган тамаки кейинчалик Осиёга ҳам ўтган.

Америкага бориб келган испанларнинг оғиз-бурнидан тутун чиқаётганини кўриб бошқаларам хўрозқанд ёмоқчи бўлган боладай чекишга қизиқиб қолишади. Франциянинг Португалиядаги элчиси Жан Нико дегани эса тамакига шу қадар шайдо бўладики, биз пахта эккандай ўз қўли билан тамаки ўстиради, курғур. Никобойнинг шунча ҳаракатлари бесамар кетмайди. Францияга биринчи бўлиб тамаки олиб киргани учун тамакидаги энг кучли захарли модда Никобой шарафига никотин деб номланади.

Хўш, унда тамаки сўзи қаердан келиб чикқан деб сўрамоқчисиз. Тамаки, мен сизга айтсам, табак сўзининг бузилган шакли, табак эса Кариб денгизидagi Табаго оролидан келиб чикқан. Бу оролда тамакининг энг “додахўжа”лари ўстирилган-да, ўзиям!

Шу баъзида қиролларга-ям ҳайрон қолсан киши. Людовик XIII бор-у, ўша Франциянинг номи улуг, супраси куруқ Людовикларидан бири, нима қилганакан денг, хар бир француз солдатни кашанда бўлишга мажбурлиги тўғрисида фармон чиқарганакан. Ё, тавба! Нима бало, Людовикнинг томи кетиб қолганми ё бошини тахтига иллик уриб олганми? Бўлмаса шунқажам бемаъни фармон чиқарадимиз, қирол деган. Йўқ, хайрият, кейинги қирол Людовик..XIV тамакини ўлгудай ёмон кўрган ва кашандаларнинг роса додини берган.

Англия қироли Жеймс ҳам француз ҳамкасбидан ўрناق олиб халққа шундай мурожаат қилган экан: “Бу одатга амал қилган киши кўзга хунук кўринади. Тамаки тутунни эса димоққа ёмон урилади, кўкракка жуда зарарли, ўлкани ишдан чиқаради, унинг қора тутунни дўзахдан чиққанга ўхшайди”. Яшавор-ей, Жеймсбой. Кўнгилдаги гапларни айтганакансан, ўзиям!

Хуллас, оддий одамларку, майли, ҳатто қироллар ҳам қадимданок кашандалик оқибатини биб-биноидек билишган. Ҳайронман, шундай шароитдаям тамаки ўлгур бизгача қандай етиб келган?

С.САЛИМ

Хаваскор ТАБИБ эскартиши:

Иним С.САЛИМБОЙ!

Мақолани бошлаб ёзибсизу, охириг саволин-гиз андак ноўрин бўлгани чатоқ-да! Ҳайтовур, ўтган аждодларимиз чилимни “кашф” қилганида, ҳатто бунга ҳам қониқмай, ўткирроқларини яратиш устида бош қотиришганида Колумббой тугул, индеецлар ҳам ёруғ дунёга ҳали келмаган эди. Йўқса, “Чекдим йўлингда интизор...” деган мисралар қайдан пайдо бўларди?! Шундай бўлгач, тамаки бизга қандай етиб келган, деган “залворли” саволга ўрин йўқ, иним!

КАШАНДАЛИК УЛҒАЙТИРГАН ХАСТАЛИКЛАР

Ошқозон-ичак тизимида. Сигарет овқат ҳазм қилиш тизимига ўта салбий таъсир қилгани бос куйидаги касалликларни келтириб чиқаради: гастроэзофагеал рефлюкс, сурункали гастрит, ошқозон ва ўн икки бармоқли ичак яра касаллиги, сурункали энтерит.

Гастроэзофагеал рефлюкс келиб чиқишида сигарет таркибидagi никотин етакчи роль ўйнайди. Никотин қизилўнганнинг пастки сфинктерининг тонусини пасайтиради, натижада ошқозондаги хлорид кислотаси қизилўнганча чиқади ва унинг шиллиқ қавағига салбий таъсир кўрсатади. Шу сабабли кашандаларда жигилдон қайнаш ҳолати кўпроқ кузатилади.

Узоқ вақт тўхтовсиз чекиш ошқозоннинг функционал бузилишига ва сурункали гастритнинг ривожланишига олиб келади. Сига-

рет тутун таркибидagi никотин ва унинг бошқа компонентлари ошқозонда эпителийнинг регенерациясини бузади ҳамда ҳимоя қобилини шиллантиради. Натижада ошқозоннинг секретор функцияси охиб, кейинчалик кескин пасайиб кетиши кузатилади. Чекишнинг қомиллага таъсири. Ҳомилдорлик вақтида чекиш қомиланинг эмбрионал ривожланишига ва ўсishiга салбий таъсир кўрсатади. Чекувчи аёлларда бепуштлик 2-3 марта кўп учрайди. Чекишнинг аёлларнинг боласига нисбатан кашанда аёллардан туғиладиган боланинг оғирлиги 200 грамм кам, бўйиннинг узунлиги 1 сантиметр калта бўлади.

Чекувчи аёлнинг қонида тамаки тутун таркибидagi концентроген ва мутаген компонентлари мавжудлиги аниқланган. Бу моддалар қондан плацентга орқали ҳомиллага таъсир этади. Натижада ҳомиланинг хар хил нуқсон билан туғилиши кузатилади.

Ҳомилдорлик вақтида чекиш қомиланинг гипотрофия, камқон, ақлан заиф бўлиб туғилишига олиб келади.

НИКОТИННИНГ «ХОСИЯТ»И

Тиб фани манбаларида зикр этилишича, тамаки маҳсулотлари таркибидagi никотин ёшлар ва кексаларга анчайин салбий таъсир кўрсатаркан. Бунинг сабаби уларнинг асаб тизими ушбу хавфли модда таъсиринга нисбатан ўта сезувчан хусусиятга эга бўларкан.

Никотин атеросклероз, гипертония, гастрит, гастроэнтероколит, миокардиодистрофия ва баъзи бир эндокрин касалликларнинг кечишини оғирлаштириб юборади.

Никотин, айниқса ҳомилдор аёллар учун ҳаддан ташқари зарарли саналиб, чекувчи аёлдан туғилган бола заиф ва вазни енгил бўларкан. Эмизикли аёллар учун эса-ку, мутлақо ёмон таъсир қиларкан. Бу касофат но-расида гўдақларнинг илк ёшларида кўп касалланиш ва нобуд бўлишига олиб келади.

Чекишдан воз кечмай туриб яра касаллиги, тромбоз, облитерацияловчи эндротерит, Рейно касаллиги, стенокардия, миокард инфаркти каби хасталиклардан соғайиб кетиш қийин.

Айрим кашандалар чекиш киши диққатини жамлайди ва ақлий меҳнатни яхшилайди, дея уриб-енгмоқчи бўлади. Бироқ никотин таъсирида асаб тизимининг иши вақтинча яхшилангани билан бош мианинг энергетик кувватига путур етади. Натижада киши ақлий меҳнат билан шуғулланганда кетма-кет чекади, оқибатда организм захарланади: кишининг боши тез-тез оғрийди, ранги ўчади, оғзи қуриб, тахир маза сезади, юрак қиса бошлади. “Мия фаолиятини яхшилаш” мақсадида чекилган офат зарарга, захарга айланади.

ТАМАКИДАН ТУТУННИНГ СИГАРЛАР

*Машҳур врач Бенямин Руш хў-ўв ўша, 1798 йилда ёзиб қолдирган кундалигида тамакига нисбатан салбий муносабатда эканини ошқора қайд этган эди.

*1800 йилларга келиб кўплаб шифокорлар чекиш соғлиққа зарар эканидан ташвишга тушишаётганини яширишмади.

*1990 йилларга келиб чекиш катта ёшдаги аҳоли меҳнатга лаёқатсизлиги умумий сабабларидан 2,6 фоизини ташкил этади. Мазкур кўрсаткич 2020 йилга бориб 9 фоизгача ўсиши кутилмоқда. Бу ҳолда юрак ишемик касаллиги 6 фоизга ортади. Қалай, кетадими?

*90-йилларда тамаки чекиш хар йили 3 миллион кишининг ўлимига сабаб бўлгани кузатилаган. Бу рақам тобора ўсиб бормоқда. Агарда мазкур тенденция ўзгармаса, 2020 йилдан 2030 йилгача чекиш натижасида хар йили 10 миллион кишининг ёстиги қуриши тайин.

*Европа ва Америка врачлар жамияти ҳамкорликда чекишнинг нафас олиш йўлларига таъсирини илмий жиҳатдан ўрганди. Натижада Испания, Италия давлатлари кашандаликни даво-

лаш ва диагностика қилиш соҳасида катта муваффақиятларга эришди.

*1996 йил АҚШда сигарет рекламаси ва тамаки маҳсулотларини мактаб болалари ва ёшлар ўртасида тарқатишни чеклаш тўғрисидаги қонуннинг қабул қилиниши дунё жамоатчилигида кенг муҳокамаларга сабаб бўлди. Бу қонунни АҚШнинг ўша вақтдаги президенти Б.Клинтон махсус олқишлади ҳам. Мазкур ҳужжатда 400 000 америкаликнинг ўлимига айнан чекишнинг сабаб бўлгани қайд этилади.

*Дунё бўйича 3 миллион жўжахўроз (воёга етмаган болалар) чекади ва улар сафига хар йили яна бир миллион тақдирчи қўшилиди. Аянчлиси шундаки, болакайларнинг тўртдан бир нафари айни чекиш оқибатида ёруғ дунёни ташлаб кетмоқда.

*Москва ва Олтой ўлкасида ўтказилган эпидемиологик пульмонологик тадқиқотларга кўра, чекиш 20-45 ёшлар ораллигидаги эркекларда фавқуллодда кенг тарқалган, уларнинг 70 фоизи фирт кашанда. Олтой ўлкаси қишлоқларида яшовчи эркекларнинг 82 фоизини кашандалар ташкил этади. Ўлка аёлларига нисбатан (2 фоиз) москвалик қиз-жувонлар кўпроқ (20 фоиз) сигарета чангитишаркан.

Чекиш оқибатида юзага келган касалликлар туйфайли кишилар ўлими даражаси (% ҳисобида)

Мамлакатлар	Барча ҳолатларда		Ўпка раки		Сурункали бронхит		Қон-томир	
	Эр	Аёл	Эр	Аёл	Эр	Аёл	Эр	Аёл
Озарбойжон	14	0	85	0	54	0	14	0
Бельгия	31	2	94	42	81	24	22	2
Канада	27	14	93	81	76	69	19	10
Эстония	26	3	94	44	79	28	24	2
Франция	21	1	91	20	69	9	14	1
Венгрия	29	9	94	72	78	57	26	7
Япония	15	5	86	54	65	45	11	4
Янги Зеландия	22	11	91	76	72	60	16	8
Португалия	13	0	85	0	56	0	9	0
Швеция	11	4	82	58	54	41	7	3
Англия	28	15	93	83	78	73	20	2
АҚШ	26	17	93	85	76	75	20	13

СИГАРЕТ ТУТУНИ БИОТРАНСФОРМАЦИЯСИ

Тамаки тутунни икки фракция: газ ҳосил қилувчи (формальдегид) ва таркибий моддалар (никель, кадмий ва бошқалардан иборат экан. Тадқиқотларга кўра, бир қути сигарет тутунда куйидагилар мавжуд:

Таркибий моддалар фазасида

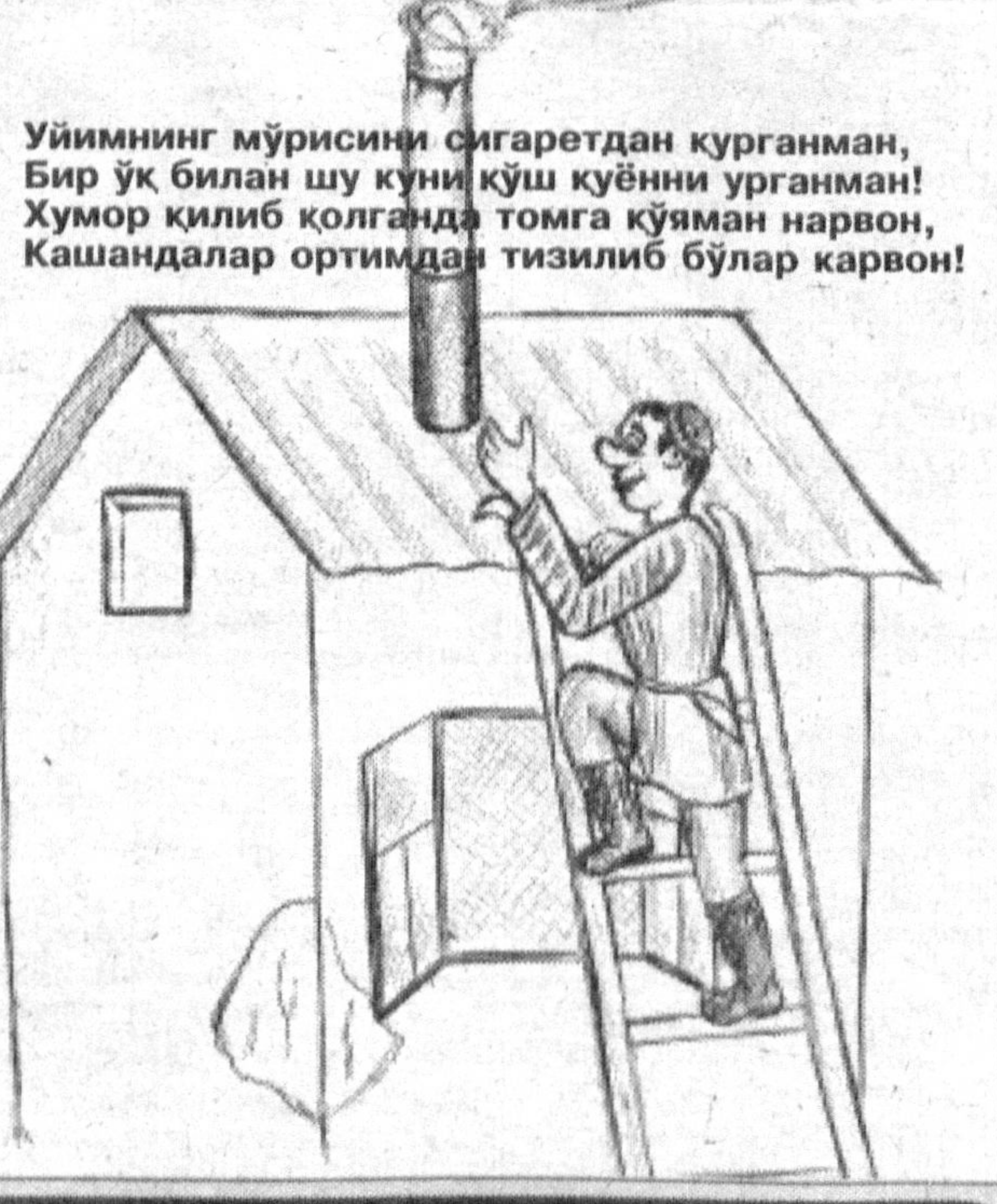
Benzo(a)pyrene	73-365 mcg
Nicotine	438-14 600 mg
N-nitrosocotinine	1-27 mg
Nickel	0-22 mg
Cadmium	584 mcg
210 Polonium	219-7 300 pCi

Газ ҳосил қилувчи фазасида

Formaldehyde	146-657 mg
Nitrogen oxidase	117-4 380 mg
Urethane	73-255 mg
Vinyl chloride	7-117 mcg

Кашандининг нафас йўлидан “ичкари”га оралаган тутундан “ушланиб”қолган курумлар бир кеча-кундузда, ҳафтада, ойда, йилда, боровинки, “чекиш лабораторияси”га айланган ҳаёт давомида осмоний рақамларни уриб қўйиши табиийдир. Нафас аззолари тамаки тутун таркибидagi компонентларни биотрансформация қилиш жараёнида асосий ўрин тутади.

Жаҳонгир МИРЗААЛИЕВ чизган.

Уйимнинг мўриси сиғаретдан курганман, Бир ўк билан шу кун қўш қўшни урганман! Хумор қилиб қолганда томга қўяман нарвон, Кашандалар ортимдан тизилиб бўлар карвон!

Саҳифани Ҳаваскор ТАБИБ тайёрлади.

Мунозара

ЗАНЖИРСИМОН ТАЪСИР

Узоқ йиллар илгари ҳамкасблардан бири анча вақт изтиробда юрди. Эмишки, истеъмолда бўлган озиқ-овқат маҳсулотларидан бири тановул қилишга бутунлай яроқсиз, унинг таркибида пестицид микдори меёрдан минг (!) бараварлар кўп эмиш. Албатта, бу унинг шахсий кечинмаси эди ва тирсагидан ёғ оқибди ош ейдиган азаматлардан ҳеч бири бу хусусда эътирозини изҳор этмаганди. Хуллас, бунақа куйинишлар ҳавода қолиб кетаверди ва бирор ижтимоий таъсирга эга бўлмади.

Шундай мулоҳазалардан кейин халқимизнинг чиройли бир мақоли эсга келади: "Қарс икки кўлдан!" Ҳа, қарсак чиқариш учун икки кўл баравар ҳаракат қилиши керак. Ҳеч бўлмаганда — икки кўл бўлиши керак. Зеро, қарсак чалиш мавриди келиб қолса, бундай бутунлик асқотиб қолиши мумкин. Матбуотда айтиладиган ҳар қандай фикр жамоатчиликка мўлжалланган бўлади ва унинг қай даражада акс таъсири қутилади. Негаки, оммавий ахборот воситаларида милтиқнинг ўқидек тўғри фикрлар баён қилинавермайди. Изҳор этилган ҳар бир гап кимнингдир шахсий мулоҳазаси бўлади. Шунинг учун ҳам ҳар қандай ахборот маҳсулоти у икки сатрли хабар бўладими ёки газетанинг йигирмата сонидан давом этган туркум мақола бўладими — охирида муаллифнинг исм-шарифи, тахаллуси, ҳатто унвони, иш жойини ҳавола этиш урф бўлган. Энди тасаввур эдинг, сиз муҳтарам жанобга яқинлашасиз-да, ўз меҳрингизни шундай ифода-лайсиз: "Сиз — шерсиз, бундай талант фақат шерларда бўлади!" Табиий, сиз унинг муносабатини кутасиз, у эса... жим. Бир оз алам қилади, жаҳлингиз чиқади, энди бу сафар ғазаб билан дейсиз: "Сиз — маймунсиз, бундай талант фақат маймунларда бўлади!" Афсуски, бу гал ҳам у... жим, ҳатто қошини учирайиб ёки лабини қимтиб ҳам қўймайди. "Нима бу, шердан тарқалган маймунифат махлуқми?" — ана шундай аччиқ хулосага келасиз-да, ундан узоқлашасиз. Ҳар доим шу ҳолатни эслаганда таъбингиз тирриқ бўлгани қолади холос.

Муҳтарам жаноб нега пинагини бузмади, балки моҳиятини тушунмагандир ёки рости деган унга ҳамма нарса бир хил туюлар, эҳтимол, бундай савол-жавобга ўрганимагандир? Нима бўлганда ҳам уни ёқлаб бўлмайди, жумладан, "кўлдан бери газета ўқимайман, нимани ҳам эзарди?" тарзида ёзгирадиган зотларни ҳам. Унинг газета ўқимаслига ҳаққи йўқ, негаки шу жамиятда яшайптими, унда кечаётган ўзгаришларга бепарво бўлишга ҳаққи йўқ.

Фикрларимизнинг буромади шуки, ахборот воситалари билан унинг "истеъмолки"лари — жамоатчилик ўртасида икки томонлама "борди-келди" бўлмоғи лозим. Бўлмаса, коптоски отасиз, у деворга тегиб қайтмайди-да, ҳовузгами, далагами тушиб йўқ бўлиб кетаверади. Муҳокама майдони пайдо бўлмайди. Жамоатчилик фикри юзага келмайди. Матбуотчилар ўз фаолиятларига баҳо бера олмайдилар, сўзнинг яратувчилик, бунёдкорлик қудрати жамият қурилишида ўз салоҳиятини намоиш эта олмайди.

Одатда, жамоатчиликка ҳавола қилинадиган фикр унинг кайфиятидан, талабидан келиб чиқиб белгиланади. Дейлик, ҳамма баҳор, гул-чечаклар, анвойи бўйлар ҳақида орзу қилиб

турганда киш, қаҳратон совуқ, изғиринлар тўғрисида оғиз очиш ноҳиоз. Мабо-до, шу ҳақда гапириш керак бўлганда ҳам кўпчиликнинг рухий ҳолатини мос-лаб, мулоҳазаларимизни қабул қила олишига муҳит яратиб гап бошланади. Жамоатчилик фикри билан ҳисоблашилмаса, ўртада жарлик пайдо бўлади, ҳар икки томон ўз йўриғида кун кўраверади...

Ўзига ишонган, ҳаётдан мамнун ҳамкасблардан бири "Жамоатчилик фикри деб куйиниб юрaverманг, жўра, ҳозир ундан ҳам муҳим ишлар бор", дея аския қилди. У назарда тутган

ҳам кўзга ташланди. Уларнинг иккитаси ҳақида шахсий мулоҳазаларимизни баён этишга жазм этдик.

Одамлар диққатини тортишнинг энг ўнғай йўли — оқни қоралаб ёзиш эмасми? Қаззоб, муттаҳам сифатида ном чиқарган кишини мақтаб ёки аксинча, ҳалол бир одамни нопокликда айблаб мақола ёзсанг, ҳамма ўқийди, кўпчилик ишонади, бу одамни шунча йилдан бери билмасликларидан афсусланиб, ёзган мухбирга тасаннолар айтишади. Нима бўлади бу, журналистиками? Йўқ, бу — антижурналистика! Негаки, журналистика пайдо бўли-

кинчи мақола эълон қилин-ди. Қанча асаблар қакша-ди, вақт кетди. Хуллас, маълум бўлдики, мухбир буюрт-ма билан иш тутган, оли-шаётган икки гуруҳдан би-рининг маълумотларига ишонган, номига ижодий сафарга бориб, танкид қилинадиган объект билан чуқур танишмаган. Ўзига "рақиб" томоннинг асосли далилларига кулоқ тутмай, дўқ-пўписа билан муомала-да бўлган. Шундай қилиб мухбирнинг холис позици-яда турмаганлиги туфайли бошқа зарарларни истисно қилганда ҳам матбуот об-рўсига зарар етди.

Қизиғи шундаки, шу ҳам-

ўшайди. Демак, журнали-стикада кўп нарсани қалам (микрофон) тутган кўл эгасининг кимлиги, шахсий "мен"и ҳал қилар экан. Шу ўринда мен бу соҳа киши-ларини лакмус қоғозига ўхшатдим — қандай муҳит-га кирса, ўша муҳит руҳига қараб ўзгариши, аниқроғи, ўша муҳитдан ўзгаришни ўзига сингдириб, акс этти-риши керак. Муаллақ ҳеч нарса барқарор эмас. Ҳаво-даги пуфакни, денгиздаги ожиз қайиқчани тасаввур қилинг, уларнинг бошига қандай шўришлар тушади. Худди шундай, сўз ҳам, му-носабат ҳам муаллақ ҳолда яшай олмайди. Хусусан,

Фақат охирида битта савол ҳаммасини чирпирак қилиб юборди: эшитган-кўрганларимнинг бугунги ҳаётимга қанчалик дахли бор, менга нима берди?

Матбуот — бугунги кун-нинг сўзи, овози, қиёфаси. Демак, эрта учун бугунги куннинг тарихи. Шундай экан, ҳар бир сатрда, ҳар бир нафасда бугунги кун ҳарорати уфуриб туриши керак эмасми? Ростки, кўлаб мақолалар, чиқиш-ларни бундан ўн йил олдин эълон қилганда ҳам ҳеч нарса ютқазмасди; бундан ўн йил кейин эълон қилса ҳам ҳеч нарса ўзгармайди. Шубҳасиз, ҳар бир унсур-дан ижтимоий мазмун уқти-равериш тўғри эмас, бироқ замондошларимизнинг кай-фияти, ўй-хаёллари бугун борлиги билан акс этиши керак бўлган шароитда асо-сий урғу пучмал мавзуларга қаратилса, бунга тўғри деб бўлмайди. Нафсилари-рини айтганда, матбуот иж-тимоий табиати билан фан ёки санъатдан устун тура-ди, унинг вазифаси — ай-нан шу кунга хизмат қилиш. Демак, муаллақ мавзулар-га зўр бериш, ружу қўйиш қайсибир мавнода бугунги кун воқелигидан ўзини чет-га олиб қочиш, кўриб-кўрмасликка олиш, аниги, бепарво бўлиш билан ба-робар. Қолаверса, бундай маҳсулот салмоғининг кўпайиб кетиши жамоатчи-ликнинг қизиқишига ҳам таъсир этади ва бошида таъкидланган "занжирсимон муносабат"ни сусайтира-ди.

Ўз мустақиллигини дунё-га дадил кўрсатаётган юр-тимизда улғу мақсадларга илҳомлантирадиган ёниқ сўзга зарурат бисёр. Зеро, сўз қандай ишга йўллаши билангина қимматлидир. Улкан ёзувчилардан бири таъкидлайдики, сўз — ша-молга қараб учадиган ўйин-чоқ пуфак эмас. У иш қуро-ли: у маълум даражадаги оғирликни кўтариб турмоғи лозим. Ўзгалар кайфиятини қанчалик ром этиши ва ўзгартиришига қарабгина биз сўзнинг аҳамияти ва ку-чини баҳолашимиз мумкин. (В.Короленко).

Матбуотимиз аини кун-ларда жаҳон андозаларини кўзлаб дадил изланмоқда. Бугун журналистикамиз халқимизнинг бунёдкор таби-атини, истиқлолга садоқатини, эртанги кунга ишон-чини ёрқин буюкларда акс эттирмоқда. Албатта, ҳозир-қи янгилиниш, улғайиш даври кўнгилда ишонч уйғота-ди ва ёқимли хулосалар чи-қаришга изн беради.

Ҳақим САТТОРИЙ, журналист

Сўз айтиш масъулияти

"муҳим ишлар" менга маълум эди: зифатга тақлиф қилишган жойга қийналмай этиб бориш, нари борса, дастурхонда тортилиши лозим бўлган таомлар сони уни безовта қиларди. Агар биз юксак туйғулари маиший ташвишлар билан қориштириб юборсак, ёруғ-ликдан, ёруғ гоялардан маҳрум бўламиз. Ҳозир баҳкана майларни енгиб, ўзини жиддий вазифаларга сафарбор этиш мавриди. Юр-тобшимиз қайта-қайта так-рорлайдиган "Элим деб, юртим деб ёниб яшаш ке-рак" деган қақиранинг қир-раларидан бири ҳам шудир.

ОТ АРАВАНING ОРТИДАМИ, ОЛДИДА?

Журналистикани ҳам ме-дицина ёки космонавтика сингари тараққиёт зарурат-лари юзага келтирган ва у доимо изланишда, янгила-нишда бўлмоғи лозим. Зеро, оммавий ахборот во-ситаларининг мамлакат та-раққиетидаги улушини, ўрнини темир йўл транспор-ти ёки почта хизматидадан кам баҳоламаганлар. Ҳозирги замонни темир йўллари тасаввур қилиб бўладими? Ёки почта ало-қаси қанчалар тармоқ оғиб, турмуш тарзига нечоғлиқ сингиб кетди. Бу соҳалар-нинг маълум давлат иқти-содияти, сиёсатидаги ўрни-ни тасаввур қилган ҳолда Лев Толстой журналистика-ни улар билан тенг қўйган эди. XIX асрда тан олинган бу эътироф бугунга келиб янада улкан кўлам касб эт-гани ёлғон эмас. Негаки, биз тўла маънодаги ахбо-рот асрида яшаймиз: ўз вақтида тезкорлик билан тўғри етказилган хабарнинг қадри янги кашфиётдан кам баҳоланмайди. Нафсилари-рини айтганда, газета, те-лекўрсатув ёки радиоэши-тиришни бозорга чиқариб-харидор излаб юриш шарт эмас, агар у одамлар ди-лидаги гапни топа олса, уни ўзлари қидириб топишади.

Истиқлол йилларида ўзбек матбуоти янги руҳ, янги гоялар билан бойиди. Мустақилликнинг халқимиз тақдирида уйнаган буюк миссиясини кўрсатиб бе-ришга бағишланган кўлаб мақолалар, кўрсатув ва эшиттиришлар юзага келди. Айнқиса, тарихий мавзуда, иқтисодий ислохотларнинг бориши хусусида кўп ва ҳўб ёзилди. Ана шундай ижодий жараёнда кўлаб ютуқлар қатори баъзи камчиликлар

ши билан унинг байроғига адолатга, ҳалолликка, тўғрилиқка хизмат қилиш этиб бориш, нари борса, дастурхонда тортилиши лозим бўлган таомлар сони уни безовта қиларди. Агар биз юксак туйғулари маиший ташвишлар билан қориштириб юборсак, ёруғ-ликдан, ёруғ гоялардан маҳрум бўламиз. Ҳозир баҳкана майларни енгиб, ўзини жиддий вазифаларга сафарбор этиш мавриди. Юр-тобшимиз қайта-қайта так-рорлайдиган "Элим деб, юртим деб ёниб яшаш ке-рак" деган қақиранинг қир-раларидан бири ҳам шудир.

Ёки хуфёна усуллардан бири — шов-шув (сенсация) чиқариш учун ҳам ғайрита-бийи усулда ёзиш мумкин. Масалан, газеталардан бири "Космосқа қора юл-дуз пайдо бўлди" деб шов-шувли хабар тарқатади. Кейинги сонларида олим-лар, фолбинлар, турли соҳа кишиларининг фикрини эълон қилиб, маълум муҳит яратди. Кўп гаплар айти-лади, кўп муносабатлар ой-динлашади, энг муҳими, шу кунларда газета адади ошди, ўқувчилари кўпаяди. Охирида баҳсни соддагина қилиб шундай яқунлаб қўяди: "Космос" футбол клубида Пеле фаолиятини бошлади". Бироқ газета фа-қат олди-қочди, шов-шув-лар билан яшай олмайди, унинг вазифаси — турли во-ситалар билан тафаккурни озиқлантиришдир.

Матбуотда баъзан юқоридаги ҳолларнинг кўзгудаги аксига ўхшаган манзараларга дуч келамиз. Мақсад кимнидир улғулаш бўлмаганидек, бошқа бир-овни ёмон отлик қилиш ҳам эмас.

Бир ҳамкасбимиз бўлар-ди. Сиртдан қараганда ҳеч нуқсонни йўқ; ишхонада тар-тибли ходим, оилада наму-нали эр, меҳрибон ота. Ёзёфта ҳам амал қиладиган эътиқоди аниқ, бир оз ҳу-дожўй, боз устига улфатчи-ликларни ҳам тарк этмай-ди. Ёзса, бир қаламқашча мақсадга эришади, газета-чиликнинг паст-баландини яхши ўзлаштираган. Ҳатто шундай бўлдики, бир вило-ят микёсиди қорхона фао-лиятини ипидан-игнасиға-ча ўрганиб, газетада танқ-идий мақола билан чиққан-да анча нуфузли ҳуқуқ-тар-тибот идоралари ҳам боши-да шошиб қолишди. Далил-лар салмоқли, гувоҳлар аниқ, таҳлил жойида, мақо-ла баҳор осмониди мама-қалдиროқдек акс-садо бер-ди.

Ҳаммаси шу билан по-ёнига етган, бир қорхона фаолиятга холисона баҳо берилиб, нуқсонлар очиб ташлангани рост бўлганда "О'кей" бўларди, бироқ пи-ёла тагидан нимпёла чи-қиб, ишни расво қилди. Ал-батта, бу хулосага бирда-нига келингани йўқ, яна қанча қўшимча текширувлар бўлди, мавзуга қайтиб, ик-

касбимиз бундай қилиғини яна 2-3 марта такрорлай-ди. Фақат бир томоннинг манфаатини кўзлаб танқ-идий мақола эълон қилади; у томон билан ҳисоблаш-майди. Боз устига ўз хато-сини тан олмайди, "мен ай-тганимдек бўлиши керак", деб туриб олади. Мен, ўзимча, "бу одам ўртада тура олмас экан" деган ху-лосага келдим. Хўш, "ўрта-да тура олиш", яъни адо-лат тарозисини тўғри қўйиш учун нима қилиш керак? Бу саволни "...қандай одам бўлиш керак?" тарзида қўйиш тўғрироқ бўларди.

Ўзбекиона жавоб берсак: "Зўр одам бўлиш керак", яъни икки томоннинг ҳам дўсти, ватандоши сифати-да тенг тутиб, ўзини енгиб бўлса-да, ҳақиқатни ҳимоя қилиши керак. Бу юмуш оғирми? Оғир, жуда оғир!

Шундан кейин ўша ҳам-касбимизнинг юриш-туриши-га зимдан разм сола бош-ладим. Рисоладагидек одам. Бир сафар лифтда дуч келиб қолдик, учинчи қаватга чиққунча тўрт мар-та Аллоҳни йўқлади. Куза-тишларим давомида сез-димки, унда ҳамма нарса бисёр экан, фақат кенг мас-штаб, улкан қалб етишмас экан. Ҳамма нарсага, одам-ларга ҳам ўз манфаатлари нуқтаи назаридан ёндашар, баҳо берад экан. Унга ёққан одам яхши, ёқмагани — ёмон! У ана шу темир қафасдан чиқиб кетолмас экан. Шунда маълум бир ҳақиқатни эсладим: катта журналистикани катта шах-слар яратади.

Гап шахслар ҳақида ке-тар экан, бошқа касб эг-ларини камситмаган ҳолда шу ўринда бир дўстимиз-нинг жайдари фалсафаси-ни келтириб ўтишни лозим топдим. — У дейдики, бирор юртга ҳар қандай касб эгаси-ни четдан тақлиф қилиш мумкин, бироқ журналист-ни четдан келтириб бўлмай-ди. Уша халқ, миллат руҳи-ни акс эттириш учун бу со-ҳанинг бўлажак вакили шу заминда улғайиши, илдиэ отиши лозим. Туғилганидан қулоғига шу юрт шовқинла-ри кирсин, кўз очиб шу жой манзараларини кўрсин, шу тупроқ аъёналари, урф-одатлари руҳида улғайсин... Шундан кейин у миллий журналист, қаламкаш бў-лади. Менинг ҳам шу гапга ишонгим келади.

БУГУННИНГ СЎЗИ

Баён қилмоқчи бўлган иккинчи мулоҳазамиз ҳам шу фикрларнинг давомига

матбуот сўзи мустаҳкам занжир билан ижтимоий за-минга боғланган бўлиши ке-рак.

Агар менинг тишим оғри-ётган бўлса бу фожеа эмас, у менинг шахсий дардим. Мабодо, кўпчиликнинг тиши оғриётган бўлса, бу ижтимоий муаммо. Мабодо, мен айнан шу муаммо ҳақида сўз айтишга жад қилдим-ми, демак, менинг сўзим барча тиши оғриётганларга аталган бўлиши лозим. Боз устига, мен тишим оғриёт-ганини нари борса энг яқин одамимга айтишим мумкин, бунга томга чиқиб жар со-лиш шарт эмас. Мабодо, тиш оғриғи ҳақида оммавий ёзилаётган ёки гапирилаёт-ган экан, яъни матбуот мав-зуига айланган экан, унда шу дардга чалинганлар ўзларига наф олишлари лозим.

Энди, каранг. Ҳозир га-зеталарни варақласангиз чиройли иборалар билан ёзилган лавҳаларга, кўнгил очар қатраларга кетма-кет дуч келасиз. Улар ўзлари-дек чиройли рукнларда бе-рилади: "Ўқинг, қизиқ", "Ажабо", "Ҳордиқ лаҳзалар-да". Ёки радио-телевидени-еда ширали овоз, ёқимли афт-ангор билан шундай мавзулар ҳақида гап қили-надики, куни билан ўтириб тингласангиз ҳам тўймай-

Mustaqil gazeta HURRIYAT
Har chorshanba kuni chop etiladi

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир **Амирқул КАРИМОВ**

Тахрир хайъати: Хуршид ДҮСТМУХАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқоҳхор ИБРОҲИМОВ, Абдуқаюм ЙҮЛДОШЕВ, Наим КАРИМОВ, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚҮЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот кўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-3.

Тахририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:

Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бос-маҳонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: **Топшириш вақти — 21.00**
Собиржон ЁҚУБОВ **Топширилди — 19.00**
Буюртма — Г - 3142

Муаллиф фикри тахририят нуқтаи назаридан фарқла-ниши мумкин. Тахририятга юборилган мактуб ва мақола-ларга ёзма жавоб қайтарилмайди.
Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi.

Гурунг

Бугунги кунда телевидение кириб бормаган хонадон қолмади ҳисоб. Шунинг баробарида кўрсатув ва эшиттиришларга турлича муносабат бўлиши табиий ҳол. Ёшлар телеканаллари орқали эфирга узатилаётган "Ракурс" кўрсатувига ҳақида эса илиқ сўзлар қулоққа чалинмоқда. Кўрсатувнинг томошабинга манзур бўлишида, аввало, ижодкорлар изланиши ва маҳоратлари етакчи ўрин тутати. Демак, "Ракурс"чилар ишламоқда, изланмоқда.

"Хуррият" мухбири кўрсатувни миллионлаб мухлисларга тақдим этишда бошчилик қилаётган Ойбек Вейсал ўғлини саволга тутди.

— Ойбек ака, кўрсатувни нега "Ракурс" деб атагансиз, бошқа ўзбекчароқ ном топишнинг иложи бўлмади-ми?

— Аввало, бирор нарса ном эмас, номни айнан ўша нарсанинг ўзи гўзал қилиши эҳти- молга яқинроқ эканини эсла- тиб кўйишим керак. Қолаверса, "Ракурс" ҳам сиз ўйлаган- чалик "ўзбекчадан йироқ" эмас. Бундан ташқари кўрсатувнинг мазмун-мундарижаси унинг номида ҳам мужассам бўлиши керак. Шу нуқтаи назардан бу ном кўрсатувга мосроқ. Энди бевосита "ракурс" сўзининг маъносига келсак, кўрсатувларимиз эфирга чиқиши мобайнида унинг нималигини тушунтириб келдик. Кўрсатувимизни мунтазам кузатмайсиз чоғи, ракурснинг нималигини мендан сўраясиз. Тўғри, бошида нуқтаи назарни ифодалайдиган бир неча номларни кўйиб кўрдик. Аммо қандайдир сиёсийлашиб кетгандек туюлди. "Ракурс"ни танлаганимизнинг боиси ҳам шундан.

Кўрсатувнинг мазмун-мундарижасига тўхталсак, камина аввалбошдан жамоатчиликка яхши таниш бўлган шахсларни янада яқинроқдан танитиш, унинг одамларга

унчалик маълум бўлмаган қирраларини очиб беришни ўйлаганман. Табиий савол туғилади: оддий одамлар

кўрсатувга жалб қилинмайдими? Энди, оддий инсонларни жалб қилиш томошабинга унчалик ҳам маъқул бўлавермайди. Келажақда синаб кўриш ниятларим ҳам йўқ эмас бу усулни. Билмадим, томошабин нима дейди.

— **Одобсизликка йўйманг-у, телевидениеда сизники каби интервью орқали яратиладиган кўрсатувлар кам эмас. Газетчиликда бундан энг осон йўлдан бориш дейишади...**

— Нимани назарда тутаетганингизни тушунгандай бўлдим. "Юзма-юз", "Қутилмаган меҳмон", "Давр-интервью"

каби кўрсатувларнинг "Ракурс"га турдош эканини таъкидлаясиз чоғи. Тўғри, турдош, муқобил бўлса бордир. Аммо ҳар бир кўрсатувнинг мавзуси, ёндашувлари бўлакча. Тўғри, бир йўналишда икки суҳбат балки газетада бўлмас. Аммо телевидение... бу тўхтовсиз эфир! У ўзини бойитиш, рангбаранг қилиш талабини кўяди. Бу ўринда кўрсатувлар бир-бирини услубий жиҳатдан, тасвир жиҳатидан такрорлаши табиий. Бироқ бу кўрсатувлар

дан 3-5 дақиқаси тасвир, яна фалон қисми таништи- рув дегандай. Бу қандайдир ўта қисқа вақтдай туюлади.

— "Ракурс"нинг ракурслиги шундаки, суҳбатдош ўзини ўша қисқа вақт мобайнида кўрсата олиши, фикрини лўнда баён қила билиши талаб этилади. Кўрсатувимиз 300 мартага яқин эфир юзини кўрган бўлса, бу давр ичида унинг қиёфаси маълум даражада ўзгарди, деб айта оламиз. Назаримда, суҳбатдошимнинг

Бу борада "Ракурс" анъана- вийликдан қочиш учун ҳаракат қиляптими? Уму- ман, бошловчи сифатида хорижлик ҳамкасбларимиз- нинг бу борадаги ютуқлари- дан воқифмисиз?

— Албатта. Бусиз бўлмайди. Эътибор берган бўлсангиз, кўрсатувнинг ҳар сонидан нимадир қўшишга ҳаракат қиляпмиз. Аввало, операторларимизга талабни каттароқ кўямиз. Қахрамоннинг ўзини тутга билиши, дунёқарашни ҳатто тасвирда ҳам ўз ифодаси- ни топа билиши лозим. Биз қахрамонимизни гўёки икки нуқтадан туриб тасвирга олаёт- гандек таассурот қолдиришга

ҳаракат қиламиз. Бундан ташқари кўрсатувга янги безаклар беришга ҳаракат қилинаётибди.

— **Ниятлардан гапиринг!..**

— Ният кўп. Шоулар уюш- тирсамми, дейман. Ҳарқалай, бундан кейин шоулар томоша- бинга манзур бўлади. Қола- верса, телевидение учун оммавий концерт ва... шоулар фойдадан холи эмас. Томоша- бин, мухлис кўпаяди.

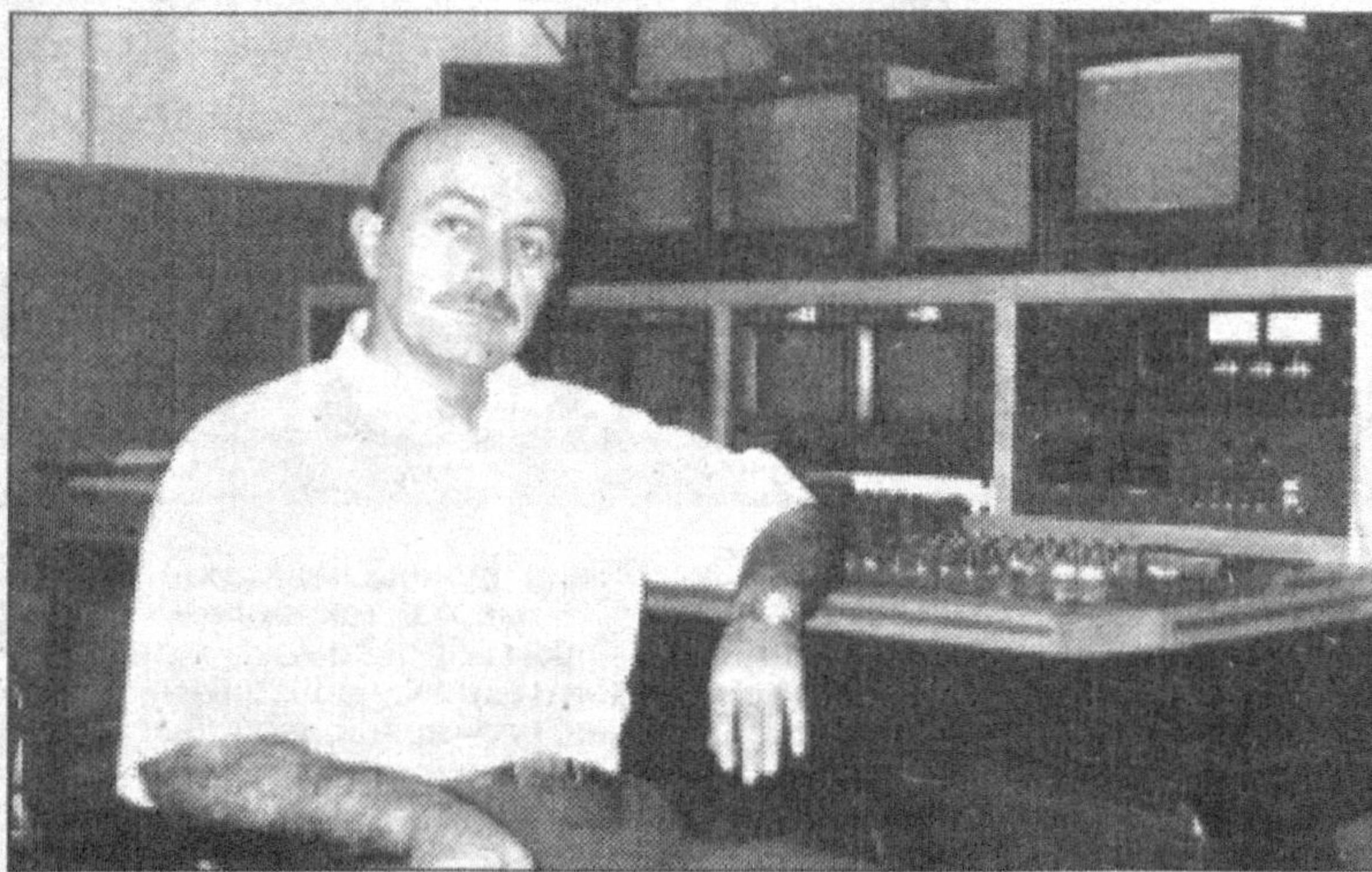
— **Ойбек ака, сўраганинг айби йўқ, "Ракурс"дан бошқа жиддийроқ машғулот билан ҳам бандмисиз?**

— Энди мақтанишга ўхшаб кетмасин-у, "Ракурс" фаоли- тимнинг бир бўлаги холос. Асосий ишим — яқинда ном- зодлик диссертациямни ҳимоя қиламан. Келажақда режис- сёрлик билан жиддий шугул- ланиш режаларим ҳам йўқ эмас.

— **Омадингизни берсин!..**

Абдураҳмон гаплашди.

РАКУРС: ШАХС ҚИЁФАСИ

камера қарши- сиду фикрини дадил айта олиш малакаси шаклланди. Албатта, кўрсатувнинг илк сонидоғи чиққан қахра- мон билан сўнги бор эфирга чиққан суҳбатдошни солиштириб бўлмайди. Шу ўринда савол бериш тажри- бам ҳақида ҳам айтиб ўтиш лозимга ўхшай- ди. Камина суҳбатдошимнинг кўп қиррали шахслигини, қизиқишларини инобатга олишга ҳаракат қиламан. Шундан келиб чиқиб савол беришга чоғланаман.

— **Телевидение ривож- лангани сайин кўрсатувлар- да замонавий дизайнга эътибор кучайиб бормоқда.**

бир-бирига тақлидан дунёга келади, деб ўйламайман. Айтишим керакки, "Ракурс"да қахрамонимнинг дунёқарашини, ўю-хаёлларини яқинроқдан очиб беришга ҳаракат қиляп- ман. Бунинг нечоғли муваффа- қиятини томошабин айтсин.

— **Кўрсатувингиз 20 дақиқа давом этади. Шун-**

Сайид	Тиниш белгиси	Лагерь	Умидсиз	Тузувчи: Фабулжон МАДАЛОВ	Спорт ўйини	Царқчи	Тайёр	Секин
Дарахт-зор	Чаққон	Тилак	Уялиш		Адабий тур	Доқа	Келишник кўшим-часи	
Йиртқиш қуш	Ички кечинма	Офарин	Коридор	Арпа	Дурадгор анжоми	Шеърӣ вазн	Славян халқи	Доға
Чучвара	Бол	Қарор	Барвақт	Тахмин	Одат	Парраңла- номи	Безак	
Аҳоли	Тоқат							

Дўстимиз Убайдулла Хўжаниёзов!
Сизни таваллуд айёмингиз билан чин дилдан қутлаймиз. Сизга ижодий ютуқлар, мустаҳкам соғлиқ тилаймиз. Илоҳим, фарзандларингиз бахтига омон бўлинг!

«Хуррият»чилар

Ҳа-зул

КИМ ҚАНДАЙ ТОПАДИ?

Чайқовчи чайқаб, гадой алқаб, ҳисобчи шақиллатиб, дурадгор тақиллатиб, хушомадгўй ялаб, ўғриллар талаб, тандирчи оёғи билан, **ДАН** ходими таёғи билан, хайдовчи элтиб, лаганбардор елпиб, ўқитувчи бўр билан, овчилар тўр билан, санъаткор тори билан, аптекачи дори билан, фаррошлар тоғора билан, машшоклар ногора билан, савдогар сотишдан, аскар отишдан, шоир шеърдан, қассоб теридан, темирчи темирдан, нонвой хамирдан,

сартарош ялтиратиб, тиш шифокори қалтиратиб, кутубхоначи китобдан, шифокор бетобдан, даллол жавраб, таъмагир авраб, тиланчилар сўраб, прокурор бураб, киссавур кесиб, кўрқоқ писиб, тикувчи бичиб, фоҳиша кучиб, қизикчи қулдириб, жаллод ўлдириб, чўпон боқиб, уста қоқиб, кончилар қазиб, журналист ёзиб

ТОПАДИ.

Нурбек РАҲИМ

Фарғона, Ёзёгон тумани